

Министерство образования
Республики Беларусь

Учреждение образования «Полоцкий
государственный университет имени
Евфросинии Полоцкой»

УТВЕРЖДАЮ

Ректор учреждения образования
«Полоцкий государственный
университет имени Евфросинии
Полоцкой»

Ю.Я. Романовский
2023

**ПРОГРАММА ВСТУПИТЕЛЬНОГО ИСПЫТАНИЯ
В УЧРЕЖДЕНИЕ ОБРАЗОВАНИЯ
«ПОЛОЦКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ ЕВФРОСИНИИ ПОЛОЦКОЙ»
ДЛЯ ПОЛУЧЕНИЯ УГЛУБЛЕННОГО ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ
ПО СПЕЦИАЛЬНОСТИ
7-06-0222-01 «ИСТОРИЯ»
(приём 2023г.)**

Новополоцк, 2023

**АСНОЎНЫ ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛА, НЕАБХОДНАГА ДЛЯ
ЗАСВАЕННЯ І ПАСПЯХОВАЙ СДАЧЫ ЁСТУПНЫХ ЭКЗАМЕНАЎ У
МАГІСТРАТУРУ
УА “ПОЛАЦКІ ДЗЯРЖАЎНЫ ЁНІВЕРСІТЭТ ІМЯ ЕЎФРАСІННІ ПОЛАЦКАЙ”**

**ПЕРШАБЫТНАЯ ЭПОХА
НА ТЭРЫТОРЫІ БЕЛАРУСІ
(100—35 тыс. гг. да н. э. — VIII ст. н. э.)**

Агляд літаратуры і крыніц.

Першапачатковае засяленне. Сляды знаходжання першых пасяленцаў, старажытныя стаянкі. Неандэртальцы і краманьёнцы. Умовы жыцця, прылады працы і зброя, асноўныя заняткі. Крэмнездабываючая справа. Мацярынская радавая абшчына як сацыяльная арганізацыя. Плямёны і археалагічныя культуры каменнага веку, меркаванні аб іх этнічнай прыналежнасці. Рэлігійныя вераванні і абрады. Першабытнае мастацтва.

Насельніцтва тэрыторыі Беларусі ў эпоху бронзы і раннім жалезным веку. З’яўленне індаеўрапейцаў, іх балцкая галіна на беларускіх землях. Узаемадзеянне з даіндаеўрапейскім насельніцтвам. Узнікненне і развіццё вытворчых формаў гаспадарання. Плаўка і апрацоўка металаў. Зараджэнне грамадскага падзелу працы. Першапачатковы абмен. Бацькоўскі (патрыярхальны) род. Матэрыяльная і духоўная культура плямён бронзавага і жалезнага вякоў.

Рассяленне славян. Генезіс усходнеславянскіх плямён і шляхі іх рассялення па тэрыторыі Беларусі. Узаемаадносінны з балтамі. Праблема паходжання беларусаў. Далейшае развіццё і індывідуалізацыя вытворчасці. Сельская абшчына («мір»). Паселішчы і гарадзішчы. Разлажэнне першабытнаабшчынных адносін. Узнікненне класавага грамадства. Саюзы плямён («княжанні»). Рэлігія і культура крывічоў, дрыгавічоў і радзімічаў.

**РАННЕФЕАДАЛЬНЫЯ ДЗЯРЖАЎНЫЯ
ЎТВАРЭННІ НА БЕЛАРУСКІХ ЗЕМЛЯХ
(IX — першая палова XIII ст.)**

Крыніцы і гістарыяграфія.

Першыя княствы-дзяржавы. Вытокі дзяржаўнасці Беларусі. Узнікненне княстваў. Старажытнабеларускія землі і Кіеўская Русь.

Дзяржаўнасць Полацкай зямлі. Узаемаадносінны Полацка з Кіевам і Ноўгарадам. Рагвалод і Рагнеда. Усталяванне дынастыі Ізяславічаў. Княства пры Брачыславе. Усяслаў Полацкі. Бітва на Нямізе. Барацьба Уладзіміра Манамаха з Усяславам. Значэнне дзейнасці Уладзіміра Манамаха.

Утварэнне Тураўскага княства. Княжанне Святаполка Уладзіміравіча. Адносіны Турава з Кіевам. Паступовае ўзвышэнне Пінска.

Беларускія землі ў Смаленскім, Чарнігаўскім, Кіеўскім, Уладзіміра-Валынскім княствах.

Феадальная раздробленасць. Прычыны і наступствы феадальнай раздробленасці. Княжацкія ўдзелы. Усобіцы.

Драбленне Полацкай зямлі. Узвышэнне Мінска ў часы князя Глеба. Барацьба полацкіх і кіеўскіх князёў. Падзел Тураўскай зямлі, князь Юрый Тураўскі. Княствы ў беларускім Пабужжы і Панямонні, воласці ў Пасожжы.

Арганізацыя кіравання і дзяржаўны лад у землях-княствах. Звычайнае і пісьмовае права. Пачаткі судаводства.

Сацыяльна-эканамічнае развіццё. Шматукладнасць эканомікі. Стан сельскай гаспадаркі, асноўныя прылады апрацоўкі глебы і вытворчасці сельскагаспадарчых прадуктаў. Узнікненне гарадоў, іх знешні выгляд, колькасць і геаграфічнае размяшчэнне.

Гарадское рамяство. Унутраны і знешні гандаль. Дагавор Смаленска, Полацка і Віцебска з Рыгай у 1229 г.

Развіццё феадальных адносін на землях Беларусі. Пашырэнне зямельнай уласнасці свецкіх і царкоўных феадалаў, узмацненне іх улады на месцах. Шляхі закабалення свабодных сялян-абшчыннікаў. Формы феадальнай эксплуатацыі. Сацыяльнае расслаенне грамадства.

Барацьба з крыжацкай агрэсіяй і нашэсцем мангола-татараў. Знешнепалітычнае становішча беларускіх зямель у пачатку XIII ст. Напад нямецкіх феадалаў на Усходнюю Прыбалтыку і Полацкую зямлю. Куканойскі князь Вячка, герцыкскі князь Усевалад, полацкі князь Уладзімір — арганізатары змагання супраць крыжакоў. Удзел палачан у разгроме шведскіх захопнікаў у бітве на Няве (1240). Роля насельніцтва беларускіх зямель у стрымліванні нямецкага прасоўвання на ўсход у XIII ст. Легендарныя звесткі аб сутыкненнях з войскамі мангола-татараў на землях Беларусі ў сярэдзіне XIII ст. Бітва каля Магільна. Роля беларускага народа ў барацьбе з мангола-татарамі.

Рэлігія і культура. Перадумовы хрысціянізацыі. Першыя хрысціяне на беларускіх землях. Заснаванне Полацкай і Тураўскай епархій. Праблемы распаўсюджвання новай веры. Дваяверства. Вынікі і значэнне прыняцця хрысціянства.

Вусная народная творчасць. Паданні пра Рагнеду і Усяслава Чарадзея. Узнікненне школ, бібліятэк. Пісьменнасць і навуковыя веды. Перакладная і арыгінальная літаратура. Гістарычная проза. «Троя», «Александрыя». Летапісы. Полацкая асветніца Ефрасіння. Літаратурная дзейнасць Кірылы Тураўскага. Клімент Смаляціч. Аўрамій Смаленскі. Архітэктура. Жывапіс. Прыкладнае мастацтва.

Вытокі беларускага этнасу.

УТВАРЭННЕ І СТАНАЎЛЕННЕ ВЯЛІКАГА КНЯСТВА ЛІТОЎСКАГА (другая палова XIII—XV ст.)

Асноўныя падыходы да праблемы ўтварэння Вялікага княства Літоўскага ў гістарыяграфіі. Агляд асноўных крыніц.

Утварэнне і ўмацаванне Вялікага княства Літоўскага. Першыя звесткі пра Літву. Аб'яднаўчыя працэсы ў балта-ўсходнеславянскім рэгіёне ў пачатку XIII ст. Уплыў знешнепалітычнай сітуацыі на ўтварэнне дзяржавы ў верхнім і сярэднім Панямонні. Сацыяльна-эканамічныя перадумовы фарміравання ВКЛ. Роля Навагрудка ў заснаванні дзяржавы. Міндоўг і яго палітыка. Княжанне Войшалка, Трайдзеня, Віценья, Гедзіміна і Альгерда. Уключэнне ў склад ВКЛ Полацкага, Віцебскага, Менскага княстваў і падняпроўскіх зямель. Супрацьстаянне з Ордэнам. Давыд Гарадзенскі. Бітва на Сініх Водах. Значэнне Вялікага княства Літоўскага ў гісторыі беларускага народа.

Дзяржаўны лад Вялікага княства Літоўскага. Сталіцы, герб і мова дзяржаўнага справаводства. Органы дзяржаўнай улады і кіравання. Вялікі князь. Гаспадарская рада. Узнікненне вялікага «вальнага» сойма і сфера яго кампетэнцыі. Вышэйшыя службовыя асобы: маршалак земскі, канцлер, падканцлер, падскарбій земскі, гетманы. Дворныя ўраднікі. Сістэма мясцовага кіраўніцтва дзяржавай: удзельныя князі, ваяводы, кашталіны, старосты і дзяржаўцы. Судовая сістэма і асаблівасці яе існавання ў XIV—XV ст.

Эканамічнае развіццё і сацыяльныя адносіны. Развіццё прадукцыйных сіл у сельскай гаспадарцы. Феадальнае землеўладанне: дзяржаўнае, свецкае і царкоўнае. Магнаты, шляхта, баяры, зям'яне. Сялянская гаспадарка і павіннасці сялян, іх юрыдычны стан. «Дымы» і «дворышчы». Вёскі, сёлы і воласці. Мясцовая адміністрацыя.

Гарады і замкі. Склад гарадскога насельніцтва. Рамяство і гандаль. Магдэбургскае права і яго роля ў эканамічным і грамадска-палітычным жыцці гарадоў.

Абвастрэнне ўнутраных супярэчнасцей у Вялікім княстве Літоўскім у канцы XIV ст. Дынастычная барацьба ў 70-я гг. XIV ст. Кейстут, Ягайла, Андрэй Полацкі, Вітаўт. Умовы пагаднення паміж вялікім князем маскоўскім Дзмітрыем Іванавічам Данскім і маці Ягайлы Ульянай Цвярской. Падрыхтоўка, заключэнне, змест і вынікі Крэўскай уніі.

Агульназемскі прывілей 1387 г. і яго сутнасць. Пачатак распаўсюджвання каталіцтва на Беларусі.

Узмацненне палітычных супярэчнасцей паміж феадаламі каталіцкага і праваслаўнага веравызнанняў. Польшка-літвінскія канфлікты і практычнае скасаванне Крэўскай уніі. Востраўскае пагадненне.

Княжанне Вітаўта, яго ўнутраная і знешняя палітыка. Ліквідацыя буйных княстваў і ўмацаванне пазіцый цэнтральнай улады. Абласныя прывілеі і іх значэнне. Бітва на рацэ Ворскла і яе значэнне. Пашырэнне агрэсіі нямецкіх феадалаў на ўсход. Чарговае збліжэнне Вялікага княства Літоўскага з Польскай Каронай. «Вялікая вайна». Разгром крыжакоў пад Грунвальдам. Гарадзельскі прывілей 1413 г. Рэлігійная палітыка Вітаўта.

Барацьба феадальных групавак за ўладу ў 30-я гг. XV ст. і змены ў кіраўніцтве дзяржавай. Прывілеі вялікіх князёў літоўскіх праваслаўнай знаці 1432 і 1434 гг.

Казімір IV і яго палітыка. Абранне Казіміра вялікім князем. Паўстанне «чорных людзей» у Смаленску, хваляванні ў Віцебску, Полацку, на Валыні, Жмудскай зямлі. Агульназемскі прывілей 1447 г. і яго значэнне. Пачатак юрыдычнага афармлення прыгоннага права. «Судзібнік» Казіміра IV 1468 г. Адносіны Вялікага княства Літоўскага з Польшчай. Усходняя палітыка Казіміра. «Змова князёў» 1480—1481 гг. Спробы аддзялення ад Вялікага княства Літоўскага часткі беларускіх зямель.

Культура Беларусі ў XIV—XV ст. Этнічныя працэсы на беларускіх землях, складанне адметных рыс беларускага народа (мова, звычаі, традыцыі, характар). Этнічная самасвядомасць. Пытанне аб паходжанні назвы «Белая Русь».

Асаблівасці матэрыяльнай і духоўнай культуры. Дойлідства, жывапіс, скульптура. Кніжная справа. Летапісанне. Арыгінальная і перакладная літаратура.

БЕЛАРУСЬ

У XVI — ПЕРШАЙ ПАЛОВЕ XVII ст.

Гістарыяграфія праблемы і асноўныя крыніцы.

Знешняя палітыка і войны Вялікага княства Літоўскага ў першай палове XVI ст. Адносіны Вялікага княства Літоўскага з Маскоўскай дзяржавай. Ідэалагічнае абгрунтаванне прэтэнзій Вялікага княства Маскоўскага на валоданне беларускімі землямі. Войны паміж суседнімі княствамі канца XV — першай паловы XVI ст., іх вынікі. Бітва на Ведрашы, абарона Смаленска, бітва пад Воршай. Паспалітае рушанне (усеагульнае апалчэнне) як аснова вайсковай арганізацыі ВКЛ у XVI ст. Узбраенне войска. Пачатак пераходу ад паспалітага рушання да наёмнага, прафесійнага войска. Набегі крымскіх татар і барацьба з паўднё-вым агрэсарам. Бітва пад Клецкам. Мяцеж Міхаіла Глінскага. Асоба М. Глінскага і яго роля ў кіраўніцтве дзяржавай. Аб'ектыўныя і суб'ектыўныя прычыны, мэты выступлення Глінскага. Галоўныя падзеі мяцяжу, яго сувязь з маскоўскім дваром. Непасрэдныя і далёкасяжныя вынікі мяцяжу. Мерапрыемствы па ўмацаванні дзяржаўнай абароны ў 40—50-я гг. XVI ст.

Эвалюцыя дзяржаўнага ладу Вялікага княства Літоўскага. Агульназемскія прывілеі 1492 і 1506 гг. Абмежаванне ўлады вялікага князя і пашырэнне правоў паноў-рады. Увядзенне павятовага сойма і рэформа вялікага вальнага сойма. Мясцовае кіраванне: ваяводскі, павятовы, гарадскі і валасны ўзроўні. Адметныя рысы мясцовага кіравання ў Полацкай і Віцебскай землях. Суды і заканадаўства. Статуты Вялікага княства Літоўскага 1529, 1566 і 1588 гг. Судовая рэформа. Галоўны Трыбунал Вялікага княства Літоўскага.

Адміністрацыйна-тэрытарыяльны падзел Вялікага княства Літоўскага. Утварэнне першых ваяводстваў. Колькасць і прыкладныя межы. Віленскі сойм 1565—1566 гг. і яго рашэнні. Адміністрацыйна-тэрытарыяльная і вайсковая рэформы. Адміністрацыйныя функцыі ваяводскіх і павятовых цэнтраў (гаспадарчыя, вайсковыя, судовыя).

Змены ва ўнутрыпалітычным жыцці дзяржавы ў 20—60-я гг. XVI ст. Пераўтварэнне шляхты ў карпаратыўнае саслоўе і вылучэнне шляхецкай палітычнай праграмы. Палітыка верацярпімасці ў практыцы палітычнага жыцця ВКЛ. Афіцыйная адмена Гарадзельскага прывілея. Супярэчнасці паміж магнатэрыяй і асноўнай часткай

шляхецкага саслоўя ў барацьбе за шляхецкія вольнасці. Рэформы сярэдзіны 60-х гг. XVI ст. і Статут 1566 г. як вынік рэалізацыі шляхецкай палітычнай праграмы.

Лівонская вайна. Прычыны Лівонскай вайны і расклад сіл перад яе пачаткам. Пачатак баявых дзеянняў і ўступленне ў вайну Вялікага княства Літоўскага. Захоп маскоўскім войскам Полацка. Бітва на р. Ула. Палітыка маскоўскіх улад на акупіраванай тэрыторыі. Вызваленне Полацка. заключны этап вайны і яе вынікі.

Люблінская унія 1569 г. Унутры- і знешнепалітычныя прычыны аб'яднання ВКЛ з Польшчай. Падрыхтоўка Люблінскага сойма. Дамаганні шляхты і пазіцыя магнатаў у адносінах да новай уніі. Пачатак работы Люблінскага сойма, спрэчкі аб умовах уніі. Далучэнне да Польшчы Падляшша, Валыні, Падолля і Кіеўшчыны. Падпісанне акта аб утварэнні Рэчы Паспалітай, яго змест і значэнне.

Барацьба за захаванне самастойнасці ВКЛ. Незадаволенасць пануючага саслоўя ВКЛ вынікамі уніі з Польшчай. Антыпольскія настроі і барацьба за «старыну». Захаванне агульнадзяржаўных соймаў ВКЛ. «Генрыхавы артыкулы». Стафан Баторый, яго ўнутраная і знешняя палітыка. Распрацоўка і прыняцце Статута 1588 г. Дзейнасць брацтваў. Асоба Льва Сапегі. Інтэрвенцыя Рэчы Паспалітай у Маскоўскую дзяржаву ў пачатку XVII ст. Барацьба за Смаленск у 30-я гг. XVII ст.

Гарадское жыццё на беларускіх землях. Колькасны рост гарадоў і гарадскога насельніцтва. Знешні воблік і функцыі гарадоў. Унутраная арганізацыя гарадскога жыцця. Супярэчнасці паміж гарадамі і буйнымі землеўладальнікамі. Сацыяльныя ўнутрыгарадскія канфлікты. Цэхавая арганізацыя працы гарадскіх рамеснікаў. Унутраны і знешні гандаль беларускіх гарадоў.

Усталяванне фальваркава-паншчыннай сістэмы і прыгонніцтва на Беларусі. Феадальнае землеўладанне. Адлучэнне земляроба ад зямельнай уласнасці. З'яўленне і распаўсюджванне фальваркаў. Аграрная рэформа сярэдзіны XVI ст. «Валочная памера» і яе сутнасць. Тыпы, віды і нормы павіннаснага абкладання сялян. Сяляне цягляя, асадныя, агароднікі, слугі. Працэс запрыгоньвання сялян. Асноўныя формы антыфеадальнага пратэсту сялян.

Царква і рэлігія на Беларусі. Прывілеяванае становішча каталіцкай царквы ў ВКЛ. Паступовы крызіс праваслаў'я. Рэфармацыйны рух. Пачатак Рэфармацыі на Беларусі. Лютэранства і кальвінізм. Антытрынітарызм і сацыніянства. Дзеячы Рэфармацыі (Мікалай Радзівіл Чорны, Сымон Будны, Васіль Цяпінскі). Контррэфармацыя. Езуіты і іх дзейнасць на Беларусі. Ідэя царкоўнай уніі. Каляндарная рэформа і яе сутнасць. Прыхільнікі і праціўнікі уніі. Берасцейскі царкоўны сабор, прыняцце уніяцтва і яго сутнасць. Барацьба вакол уніяцкага пытання ў канцы XVI — першай палове XVII ст.

Беларускае Адраджэнне. сувязь беларускага Адраджэння з заходнееўрапейскім. Гуманізм. Філасофскія ідэалы і погляды на жыццё Ф. Скарыны. Дзеячы Адраджэння: М. Гусоўскі, Я. Вісліцкі, Л. Сапега. Кнігадрукаванне. Выданні Ф. Скарыны. І. Фёдараў і П. Мсціславец. Сістэма адукацыі ў ВКЛ. Свецкая і царкоўная літаратура. Летапісы і мемуары. Грамадска-палітычная і філасофская думка. С. і Л. Зізаніі, Л. Карповіч, І. Пацей, П. Скарга, М. Сматрыцкі, А. Філіповіч. Горадабудаўніцтва і архітэктура. Вяўленчае мастацтва. Культура Беларусі ў кантэксце славянскай і еўрапейскай культур.

БЕЛАРУСЬ У СЯРЭДЗІНЕ XVII — ПЕРШАЙ ПАЛОВЕ XVIII ст.

Гістарыяграфія і асноўныя крыніцы па праблеме.

Казацка-сялянская вайна 1648—1651 гг. Яе прычыны, характар і асаблівасці. Паўстанне на чале з Б. Хмяльніцкім на Украіне і яго ўплыў на разгортванне антыфеадальнага руху на паўднёва-ўсходніх землях Беларусі. Казацкія загоны і іх кіраўнікі. Грамадска-саслоўны склад паўстанцаў. Баявыя дзеянні ў 1648—1649 гг. пад Пінскам, Мазыром і Бабруйскам. Бітва пад Лоевам. Вынікі казацка-сялянскай вайны.

Вайна Рэчы Паспалітай з Расіяй 1654—1667 гг. Прычыны і пачатак вайны. Ход і характар баявых дзеянняў. Наступ расійскіх войскаў у ВКЛ у 1654—1655 гг. Абарона

Смаленска, Віцебска, Мсціслава. Захоп Вільні. Перамір'е ў Нямежы. Акупацыйная палітыка царскіх улад на Беларусі. Пазіцыя шляхты і магнатаў ВКЛ. Антыфеадальныя і антымаскоўскія выступленні сялян і гараджан.

Умяшанне ў канфлікт Швецыі. Спробы разрыву уніі Вялікага княства Літоўскага з Польскім каралеўствам. Палітычная і вайсковая дзейнасць гетмана Я. Радзівіла. Кейданская унія.

Ваенныя дзеянні 1658—1666 гг. Вызваленне Вільні. Паўстанне ў Магілёве. Андрусаўскае перамір'е. Вынікі вайны для Беларусі. Умовы «вечнага міру» 1686 г. з Расіяй.

Эканамічнае становішча і сацыяльныя супярэчнасці. Эканамічны заняпад і яго прычыны. Фінансавы крызіс. Магнацкае землеўладанне. Сялянская і панская гаспадарка. Беларускія гарады і мястэчкі. Рамяство і гандаль.

Эвалюцыя феадальнай рэнты. Дзяржаўныя падаткі. Абвастрэнне сацыяльных супярэчнасцей у гарадах. Сялянскія хваляванні ў Крычаўскім старостве і на Каменшчыне.

Дзяржаўна-палітычны крызіс. Арганізацыя ўлады і кіравання ў ВКЛ. Аслабленне ўлады манарха. Адсутнасць эфектыўнай цэнтральнай выканаўчай улады ў дзяржаве. Недзеяздольнасць вальных соймаў. Ваяводскія і павятовыя соймакі. Сацыяльна-палітычнае дамінаванне магнатаў. Становішча дробнай і сярэдняй шляхты.

Узмацненне феадальнай анархіі. Саперніцтва паміж ВКЛ і Каронай. Грамадзянская вайна 1696—1700 гг. у ВКЛ. Праграма «казквацыі правоў» ліцвінскай і польскай шляхты. Бітва пад Алькенікамі. Віленская пастанова. Чарговая спроба разрыву уніі ВКЛ з Каралеўствам Польскім.

Рэлігійныя праблемы ў дзяржаве. Замацаванне верхавенства каталіцкага касцёла. Пospехі уніяцтва. Становішча пратэстантаў і праваслаўных. Яўрэі і мусульмане ў Беларусі.

Паўночная вайна на Беларусі. Міжнародныя адносіны ў Еўропе напярэдадні вайны. Прычыны і пачатак Паўночнай вайны. Асаблівасці ўступлення ў яе Вялікага княства Літоўскага. Дамовы антысапегаўскай кааліцыі з Пятром I. Ход баявых дзеянняў. Паводзіны іншаземных войскаў. Адносіны насельніцтва да ваюючых бакоў.

Абвяшчэнне манархам Станіслава Ляшчынскага. Дэтранізацыя Аўгуста II. Сандамірска-Віленская канфедэрацыя. Рашэнні «нямога» сейма. Узмацненне расійскіх уплываў ва ўнутранай і знешняй палітыцы.

Вынікі вайны для Беларусі.

Культура. Гістарычныя ўмовы развіцця культуры беларускага народа. Прычыны ўзмацнення паланізацыі феадальнай вярхушкі і яе вынікі. Пераход справаводства ў ВКЛ на польскую мову.

Стан школьнай асветы і выхавання. Езуіцкія калегіумы. Віленская акадэмія і яе роля ў распаўсюджванні навуковых ведаў. «Вялікае мастацтва артылерыі» К. Семяновіча. Развіццё фальклору. Тэатр. Інтэрмедыі. Батлейка. Свецкая і духоўная літаратура. Кнігадрукаванне. Грамадска-палітычная думка. Сімяон Полацкі і яго дзейнасць. А. Белабоцкі, К. Лышчынскі, І. Капіевіч, С. Шчука і планы сацыяльна-палітычных рэформ.

Архітэктура, скульптура і жывапіс. Стыль барока. Развіццё прыкладнога мастацтва.

БЕЛАРУСЬ У ДРУГОЙ ПАЛОВЕ XVIII ст.

Сацыяльна-эканамічнае развіццё. Нармалізацыя эканамічнага развіцця пасля ваенных разбурэнняў. Аднаўленне сельскай і гарадской гаспадаркі. Рост насельніцтва. Развіццё шляхоў зносін.

Паглыбленне крызісу феадальнага спосабу вытворчасці. Панская гаспадарка і спробы яе рацыяналізацыі. Рэфарматарская дзейнасць А. Тызенгаўза, Я. Храптовіча. Сялянская гаспадарка і катэгорыі сялян. Вотчынныя мануфактуры. Развіццё ўнутранага і знешняга гандлю. Становішча гарадоў. Характар і вынікі эканамічнага ажыўлення.

Стан гарадскога і вясковага насельніцтва. Антыфеадальныя выступленні беларускага сялянства ў другой палове XVIII ст.

Спробы дзяржаўных рэформ. Першы падзел Рэчы Паспалітай Двух народаў. Паглыбленне дзяржаўна-палітычнага крызісу. Праекты рэформы Чартарыйскіх («фаміліі»). Змены ў ладзе і кіраванні на пачатку панавання Станіслава Аўгуста Панятоўскага. Рашэнні

сеймаў 1764 і 1766 гг. Умяшанне замежных дзяржаў ва ўнутраныя справы. Дысідэнцкае пытанне. Сейм 1767—1768 гг. Кардынальныя правы. Барская канфедэрацыя ў ВКЛ (1768—1771).

Роля Прусіі, Аўстрыі і Расіі ў першым падзеле Рэчы Паспалітай. Рашэнні сейма 1773 г. Апазіцыя на сейме на чале з Т. Рэйтанам, С. Корсакам і С. Багушэвічам. Усталяванне Пастаяннай Рады. Арганізацыя Адукацыйнай камісіі. Далучэнне ўсходняй часткі Беларусі да Расійскай імперыі.

Чатырохгадовы (вялікі) Сейм. Другі падзел Рэчы Паспалітай Двух Народаў. Грамадска-палітычныя супярэчнасці. Кодэкс А. Замойскага. Спыненне рэформ і расійская гарантыя. Складванне шляхецка-буржуазнага блоку. Скліканне і рэформы Чатырохгадовага сейма. Павелічэнне войска. Ліквідацыя Пастаяннай Рады і разрыў саюза з Расійскай імперыяй. Рэформа мясцовага шляхецкага самакіравання. Змены ў становішчы мяшчан. Пінская кангрэгацыя. Канстытуцыя 3 мая 1791 г. Статус ВКЛ. Барацьба ўнутраных і знешніх сіл супраць Канстытуцыі. Таргавіцкая канфедэрацыя. Рашэнні Гарадзенскага сейма 1793 г. Другі падзел дзяржавы і далучэнне цэнтральнай часткі Беларусі да Расійскай імперыі.

Паўстанне 1794 г. Падзел Рэчы Паспалітай. Прычыны, падрыхтоўка і пачатак паўстання. Уплывы французскай буржуазнай рэвалюцыі. «Віленскія якабінцы». Грамадска-палітычныя погляды Т. Касцюшкі, Я. Ясінскага, Т. Ваўжэцкага. Перамога паўстання ў Вільні. Асаблівасці паўстання ў Беларусі. Ход баявых дзеянняў. Бітвы пад Палянамі, Соламі, Крупчыцамі. Партызанска-дыверсійныя рэйды Міхала-Казіміра Агінскага і Стэфана Грабоўскага. Адносіны да паўстання сялян. Паланецкі універсал. Палітыка расійскага ўрада. Карныя аперацыі царскіх войскаў. Значэнне і прычыны паражэння паўстання.

Трэці падзел Рэчы Паспалітай і далучэнне да Расійскай імперыі заходняй часткі Беларусі. Прычыны ліквідацыі Рэчы Паспалітай.

Культура. Асветніцтва. Своеасаблівасць і супярэчлівасць эпохі асветніцтва на Беларусі. Дзейнасць Адукацыйнай Камісіі. Галоўная школа Вялікага княства Літоўскага (Віленская Акадэмія). Гарадзенская медыцынская школа. Дасягненні ў прыродазнаўчых навуках. М. Пачобут-Адлянцікі, Ж. Жылібер.

Ідэі асветніцтва ў літаратуры і грамадскай думцы. С. Майман, К. Нарбут, І. Яленскі, С. Шадурскі, М. Карповіч. Фізіякраты. Мецэнацтва. Тэатр. Музычнае мастацтва. «Камедыі» К. Марашэўскага і М. Цяперскага. Друк, першыя газеты.

Архітэктура і жывапіс. Барока. Класіцызм. Палацава-сядзібныя забудовы.

БЕЛАРУСЬ У СКЛАДЗЕ РАСІЙСКОЙ ІМПЕРЫІ БЕЛАРУСЬ У ПЕРШАЙ ПАЛОВЕ XIX ст.

Новы перыяд у гісторыі Беларусі, яго асноўныя рысы. Перыядызацыя. Айчынная і замежная гістарыяграфія. Крыніцы. Іх класіфікацыя.

Тэрыторыя і насельніцтва. Адміністрацыйны падзел. Прыродныя рэсурсы. Уплыў геаграфічнага і дэмаграфічнага фактараў на сацыяльнае і эканамічнае развіццё. Сацыяльная і нацыянальна-рэлігійная структура насельніцтва. Яе асаблівасці. Катэгорыі сялян. Становішча і склад гарадскога насельніцтва.

Сацыяльна-эканамічнае развіццё на зыходзе прыгонніцтва. Разлажэнне феадальна-прыгонніцкага ладу і фарміраванне капіталістычных адносін. Развіццё таварнай вытворчасці ў сельскай гаспадарцы. Пачатак яе спецыялізацыі. Новыя з'явы ў аграгаспадарцы. Прамысловая дзейнасць сялянства, узровень яго дыферэнцыяцыі.

Крызіс паншчынай гаспадаркі. Спробы яе рацыяналізацыі. Узмацненне феадальнай эксплуатацыі сялянства. Хваляванні сялян дзяржаўных і прыватнаўласніцкіх маёнткаў, іх антыпрыгонніцкая накіраванасць.

Структура і формы арганізацыі прамысловай вытворчасці. Вотчынныя і купецкія мануфактуры. Пачатак прамысловага перавароту. Рост выкарыстання наёмнай працы. Будаўніцтва дарог і каналаў. Гандаль. Кірмашы. Узрастанне ролі гарадоў і мястэчкаў.

Вайна 1812 г. і Беларусь. Расійска-французскія адносіны і палітычная сітуацыя ў заходніх губернях напярэдадні вайны. Перадача Расіі Беластоцкай акругі. Праект адраджэння Вялікага княства Літоўскага.

Ваенныя дзеянні на тэрыторыі Беларусі летам 1812 г. Палітыка французскіх улад. Дзейнасць Часовай камісіі ўрада Вялікага княства Літоўскага. Адносіны шляхты да Напалеона. Пазіцыі сялянства. Партызанскі рух. Удзел насельніцтва Беларусі ў баявых дзеяннях. Разгром французскіх войскаў на Бярэзіне. Вынікі вайны для Беларусі.

Урадавая палітыка. «Польскае пытанне» і ўрадавая палітыка. Эвалюцыя саслоўнай палітыкі. Ваенныя пасяленні. Актуалізацыя сялянскага пытання ў другой чвэрці XIX ст. Люстрацыя дзяржаўных маёнткаў. Інвентарная рэформа. Канфесіянальная палітыка. Полацкі царкоўны Сабор і яго вынікі. Змяненні палітыкі ў галіне асветы. Заканадаўства. Ідэі і рэаліі. Камітэт па справах заходніх губерняў і яго дзейнасць. Русіфікацыя і яе сутнасць.

Светапогляд рамантызму і грамадска-палітычнае жыццё. «Вясна народаў» і ажыўленне грамадска-палітычнага руху. Характар і сацыяльна-саслоўны склад яго ўдзельнікаў. Грамадска-палітычнае жыццё і яго накірункі. Фізіякраты. Масонства. Тайныя таварыствы вучнёўскай моладзі і іх дзейнасць. Дзекабрысты. Беларусь у планах дзекабрыстаў. Бабруйскі план паўстання. «Таварыства ваенных сяброў». Выступленне дзекабрыстаў у Літоўскім корпусе і ў Бабруйскай крэпасці. Разгром тайных таварыстваў.

Шляхецкае паўстанне 1830—1831 гг. Яго мэты і праграма дзеянняў. Віленскі цэнтральны паўстанцкі камітэт. Развіццё паўстання ў заходніх і паўднёвых раёнах Беларусі. Мабілізацыя сялян і мяшчан. Бітва за Вільню. Падаўленне паўстання. Вынікі падзей 1831 г. Ліцвінскі патрыятызм сярод мясцовай шляхты.

Уплыў рэвалюцыйных падзей у Заходняй Еўропе на грамадска-палітычны рух у Беларусі. «Экспедыцыя Валовіча». «Дэмакратычнае таварыства». Ф. Савіч. «Саюз свабодных братоў». Зараджэнне беларускага нацыянальна-культурнага руху.

«Заходнерусізм» і яго прадстаўнікі: мітрапаліт літоўскі І. Сямашка, І. Грыгаровіч і інш. П. Янкоўскі і Літоўская семінарыя.

Культура. Ад асветніцтва да рамантызму. Новае ў культуры: рацыяналізм, дэмакратызацыя і дыферэнцыяцыя. Уплыў польскай і рускай культур. Сацыяльная структура культуры: магнацкая, памесна-дваранская культура сярэдняй і дробнай шляхты. Культура мяшчан і насельніцтва гарадоў і мястэчак. Сялянская культура. Культурныя цэнтры Беларусі.

Асвета. Фарміраванне сістэмы свецкай і духоўнай адукацыі. Віленская навучальная акруга. Віленскі універсітэт. Гімназіі. Паятовыя вучылішчы. Царкоўнапрыходскія школы. Змены ў сістэме адукацыі. Беларуская навучальная акруга. Горы-Горацкі земляробчы інстытут. Віцебская настаўніцкая семінарыя. Духоўная адукацыя. Полацкая езуіцкая акадэмія. Ваеннае і прафесійнае навучанне. Тыпаграфіі: казённые, прыватныя, царкоўныя.

Навука. Зараджэнне і развіццё археаграфіі, крыніцазнаўства, славяназнаўства, беларусазнаўства, этнаграфіі і археалогіі. З. Даленга-Хадакоўскі, М. Баброўскі, І. Даніловіч, К. і Я. Тышкевічы і інш. Прыродазнаўчыя веды: батаніка, біялогія, фізіялогія, хімія.

Станаўленне новай беларускай мовы і літаратуры. Рамантызм: А. Міцкевіч, Я. Чачот, У. Сыракомля, Я. Баршчэўскі. Пераход да рэалізму. В. Дунін-Марцінкевіч. Ананімная паэзія.

Мастацтва. Тэатр. Музыка. А. Абрамовіч, М. Агінскі, Д. Стэфановіч, Ф. Міладоўскі, С. Манюшка.

Архітэктурна і горадабудаўніцтва. Палацава-сядзібнае будаўніцтва. Класіцызм. Неаготыка. Жывапіс. Віленская школа жывапісу. Я. Дамель, І. Аляшкевіч, В. Ваньковіч, І. Хруцкі, В. Дмахоўскі. Графіка. Скульптура.

Уклад выхадцаў з Беларусі ў развіццё навукі і культуры іншых народаў. Выспяванне беларускай нацыянальнай ідэі.

БЕЛАРУСЬ У ДРУГОЙ ПАЛОВЕ XIX ст.

Асноўныя напрамкі і вынікі навуковых даследаванняў. Перспектывы далейшага вывучэння. Класіфікацыя крыніц і іх асноўныя віды. Масавыя статыстычныя даныя. Апублікаваныя матэрыялы перапісу насельніцтва Расійскай імперыі 1897 г.

Мадэрнізацыйныя працэсы ў Беларусі. Мадэрнізацыя, яе сутнасць, этапы, характэрныя і спецыфічныя рысы яе эвалюцыі ў Беларусі. Фарміраванне сацыяльнай структуры буржуазнага грамадства, незавершанасць гэтага працэсу ў Беларусі. Мадэрнізацыя і працэсы індустрыялізацыі, урбанізацыі, станаўлення нацыі, змены ў менталітэце беларускага грамадства.

Адмена прыгоннага права. Наспяванне неабходнасці падрыхтоўкі сялянскай рэформы, яе прычыны. Арганізаваная ініцыятыва інвентарных камітэтаў Віленскай, Гродзенскай і Ковенскай губерняў па вызваленні сялян. Рэскрыпт У. І. Назімаву. Маніфест і «Палажэнні» 19 лютага 1861 г. Спецыфіка мясцовых «Палажэнняў» для Віцебскай, Магілёўскай, Мінскай, Гродзенскай і Віленскай губерняў. Выкупная аперацыя. Устаўныя граматы і выкупныя акты. Правы сялян. Змены ў рэалізацыі рэформы, звязаныя з паўстаннем 1863 г. Рэформы аграрных адносін дзяржаўных сялян і ўпарадкаванне іншых катэгорый сельскага насельніцтва. Вынікі і значэнне аграрных рэформ.

Буржуазныя рэформы 60—70-х гг. Ваенная, школьная, цензурная, судовая, гарадскога самакіравання рэформы, іх прычыны, сутнасць і асаблівасці рэалізацыі ў Беларусі. Значэнне рэформ. Контррэформы і іх вынікі. Увядзенне інстытута земскіх начальнікаў.

Урадавая палітыка. Асаблівасці эканамічнай і сааслоўнай палітыкі на Беларусі. Абмежаванні ў дачыненні да палякаў, беларусаў-католікаў. Заканадаўства ў адносінах да яўрэяў. Пашырэнне рускага землеўладання. Сервітутнае пытанне. Рэформы ў сістэме падаткаў і павіннасцей.

Змены ва ўрадавай палітыцы ў Беларусі па нацыянальным і рэлігійным пытаннях. Умацаванне «традыцыяналісцкіх» пачаткаў ва ўрадавай палітыцы Беларусі. Русіфікацыя Беларусі. Пашырэнне ўплыву праваслаўнай царквы.

Сельская гаспадарка. Памешчыцкае і сялянскае землеўладанне. Асаблівасці буржуазнай эвалюцыі сельскай гаспадаркі Беларусі. Аграрны крызіс 80-х гг. і яго ўплыў на рыначную спецыялізацыю сельскай гаспадаркі. Малочная і мясная жывёлагадоўля. Вытворчасць тэхнічных культур. Вінакурэнне. Скарачэнне дваранскага землеўладання і рост бессаслоўнай зямельнай уласнасці. Становішча сялян. Сацыяльныя працэсы сярод сялянства. Фарміраванне аграрнай буржуазіі. Адыходныя промыслы. Міграцыя сялянства. Сельская грамада, рэгіянальныя асаблівасці яе функцыяніравання ў Беларусі.

Прамысловасць і гарады. Спецыялізацыя беларускай прамысловасці, яе галіновая структура. Спецыфічныя рысы тэрытарыяльнага размяшчэння прамысловых прадпрыемстваў. Асаблівасці прамысловай рэвалюцыі ў Беларусі. Удзельная вага дробнай вытворчасці. Рост гарадоў і іх добраўпарадкаванне. Асаблівасці ўрадавай палітыкі ў дачыненні горадаўтварэння. Мястэчкі. Фарміраванне гандлёва-прамысловай буржуазіі. Колькасць, склад, становішча рабочых.

Транспарт, гандаль, крэдыт. Будаўніцтва чыгунак. Важнейшыя чыгуначныя лініі ў Беларусі; іх уплыў на развіццё сельскай гаспадаркі, прамысловасці, гарадоў і гандлю. Рачны транспарт. Фарміраванне фінансава-крэдытнай сістэмы. Дзейнасць у Беларусі аддзяленняў Дзяржаўнага, Сялянскага, Дваранскага і іншых банкаў. Таварыствы ўзаемнага крэдыту. Скарачэнне кірмашоў і развіццё магазінна-крамнага гандлю. Фарміраванне на тэрыторыі Беларусі адзінага эканамічнага рэгіёна.

Паўстанне 1863 г. Прычыны паўстання. Актывізацыя грамадскага жыцця напярэдадні паўстання. Варшаўскі нацыянальны і Літоўскі правінцыяльны камітэты. «Чырвоныя» і «белыя»: З. Серакоўскі, Л. Звяждоўскі, В. Урублеўскі, Ф. Ражанскі і інш. К. Каліноўскі і яго дзейнасць. «Мужыцкая праўда». Пачатак паўстання. Маніфест Часовага правінцыяльнага ўрада Літвы і Беларусі. Арганізацыя паўстанцкіх атрадаў і іх дзейнасць на тэрыторыі Беларусі. Тактыка «белых». Адзел кіравання правінцыямі Літвы. Я. Гейштар.

Меры царскай адміністрацыі ў сувязі з паўстаннем. М. Мураўёў. Спад паўстанцкага руху. Утварэнне «Літоўска-Беларускага чырвонага жонду». Падаўленне паўстання. «Лісты з-пад шыбеніцы» К. Каліноўскага. Характар і прычыны паражэння паўстання.

Грамадска-палітычнае жыццё. Грамадская думка: асноўныя плыні і іх эвалюцыя. Ідэалогія манархізму ў Беларусі. «Заходнерусізм» і яго плыні. М. Каяловіч. Станаўленне ліберальнай думкі. Варшаўскі пазітывізм. «Минский листок». Рэвалюцыйна-дэмакратычная думка. Вытокі ідэалогіі беларускага нацыянальнага руху. Ф. Багушэвіч. К. Каліноўскі. Польскі і яўрэйскі нацыянальныя рухі і іх ідэалогія.

Вытокі і сутнасць народніцтва. Першыя народніцкія гурткі пачатку 70-х гг. і іх дзейнасць. Народніцкія гурткі другой паловы 70-х гг. Спробы прапаганды сярод сялян і рабочых. Пераход на пазіцыі «Народнай волі». Выхадцы з Беларусі ў народніцкіх арганізацыях Расіі. І. Грынявіцкі, М. Судзілоўскі, С. Кавалік, Р. Ісаеў і інш. Народніцкія арганізацыі на Беларусі ў першай палове 80-х гг. Спробы аб'яднання. Група «Гоман» і яе погляды на развіццё Беларусі. Народнікі Беларусі і нацыянальны рух. Ліберальныя народнікі. Адраджэнне рэвалюцыйнага народніцтва ў канцы 90-х гг.

Эвалюцыя рабочага руху. Распаўсюджванне марксізму. Э. Абрамовіч, І. Гурвіч, С. Трусевіч, Я. Спонцы, В. Сяліцкі, А. Крэмер. Дзейнасць сацыял-дэмакратыі Польшчы і Літвы. Літоўская сацыял-дэмакратычная партыя (ЛСДП). Польская сацыялістычная партыя (ППС). Усеагульны яўрэйскі рабочы саюз (Бунд). «Рабочая партыя палітычнага вызвалення Расіі». I з'езд РСДРП. Стварэнне Сацыял-дэмакратыі Каралеўства Польскага і Літвы (СДКПЛ). Асаблівасці сацыял-дэмакратычнага руху на Беларусі.

Фарміраванне беларускай нацыі. Этнічная эмансipaцыя еўрапейскіх народаў у XIX ст. Умовы ўтварэння беларускай нацыі. Этнічная тэрыторыя беларусаў, нацыянальны склад насельніцтва. Сацыяльна-класавыя асаблівасці станаўлення беларускай нацыі. Фарміраванне агульных нацыянальных прыкмет. Этнічная і нацыянальная самасвядомасць. Станаўленне беларускай літаратурнай мовы. Самавызначэнне беларускага нацыянальнага руху.

Культура Беларусі ў 60—90-я гг. Асноўныя стылі і накірункі ў развіцці культуры. Асвета. Палітыка ўрада ў галіне школьнай справы. Пачатковая і сярэдняя адукацыя. Тыпы і колькасць школ. Узнікненне прафесійна-тэхнічнай адукацыі. Настаўніцкія семінары. Развіццё прыродазнаўчых навук. Вывучэнне этнаграфіі, гісторыі і культуры Беларусі. А. Кіркор, П. Шэйн, І. Насовіч, Е. Раманаў, М. Каяловіч і інш. Публікацыя гістарычных крыніц і помнікаў духоўнай культуры. Развіццё мастацкай літаратуры. Творчасць Ф. Багушэвіча, А. Гурыновіча, Я. Лучыны, К. Каганца і інш. Рост легальных публікацый на беларускай мове ў 90-я гг. Быт і матэрыяльная культура, звычаі, абрады, нормы маралі народаў Беларусі. Развіццё друку. «Минский листок».

Тэатр і музыка. Архітэктура і гарадабудаўніцтва. Змяненне выгляду беларускіх гарадоў. Эклетыка. Жывапіс. Гістарычны і бытавыя жанры: К. Альхімовіч, Д. Баркоўскі. Краявід, партрэт. Н. Сілівановіч, Б. Русецкі, А. Ромер, А. Гараўскі. Графіка. Творчасць А. Андрэялі, Ф. Дмахоўскага, Н. Орды.

БЕЛАРУСЬ У ПАЧАТКУ XX ст.

Агляд навуковай і вучэбнай літаратуры, гістарычных крыніц па перыядзе.

Беларусь на мяжы XIX—XX ст. Сацыяльны і нацыянальны склад насельніцтва Беларусі ў пачатку XX ст.; эканамічная і нацыянальная палітыка царызму ў Беларусі.

Развіццё капіталізму ў сельскай гаспадарцы. Структура землеўладання, яе асаблівасці ў Беларусі. Спецыялізацыя сельскагаспадарчай вытворчасці, агра-тэхніка і матэрыяльная база сельскай гаспадаркі. Феадальна-прыгонніцкія перажыткі ў беларускай вёсцы, сацыяльная дыферэнцыяцыя сялянства. Аграрная перанаселенасць, міграцыя вясковага насельніцтва. Сялянскія хваляванні.

Стан і развіццё прамысловасці, яе структура і спецыялізацыя. Прамысловы крызіс у Беларусі 1900—1903 гг. Рост акцыянернага капіталу, банкі Беларусі. Пранікненне

заможнага капіталу ў эканоміку Беларусі. Транспарт і гандаль. Рост гарадоў. Павелічэнне колькасці рабочага класа, яго нацыянальны і сацыяльны склад. Становішча рабочага класа.

Грамадска-палітычнае жыццё Беларусі. Актывізацыя рабочага руху. З'яўленне палітычных партый і арганізацый. Паліцэйскі сацыялізм. Яўрэйская незалежная рабочая партыя. Сацыял-дэмакратычныя арганізацыі. Арганізацыі сацыялістаў-рэвалюцыянераў, Польскай сацыялістычнай партыі на Літве. Бунд. Сіянісцкі рух. Польскі і яўрэйскі нацыянальныя рухі. Першыя крокі беларускага нацыянальнага руху. Утварэнне і дзейнасць Беларускай сацыялістычнай грамады. Канфесіі на Беларусі азначанага часу.

Рэвалюцыйныя падзеі 1905—1907 гг. у Беларусі. Абвастрэнне сацыяльных і нацыянальных супярэчнасцей. Пачатак рэвалюцыі. Уздым выступленняў рабочых, сялян і салдат у студзені — верасні 1905 г. Тры лагеры ў грамадска-палітычным руху. Кастрычніцкая палітычная стачка ў гарадах і мястэчках Беларусі. Маніфест 17 кастрычніка 1905 г. і рэпрэсіі самадзяржаўя. Курлоўскі расстрэл у Мінску. Снежаньскія падзеі ў Беларусі. Дыферэнцыяцыя грамадска-палітычных сіл. Кансерватыўныя партыі і саюзы, ліберальныя партыі, сацыял-дэмакратычныя арганізацыі ў Беларусі і характар іх дзейнасці. Адступленне рэвалюцыі.

Выбарчы закон ад 11 снежня 1905 г., адносіны да яго палітычных партый і арганізацый у Беларусі. Выбары ў I і II Дзяржаўныя думы Расіі, сацыяльны і партыйны склад дэпутатаў ад беларускіх губерняў, іх пазіцыі па пытаннях эканамічнага і палітычнага жыцця краіны. Прычыны роспуску I і II Дзяржаўных дум і адносіны да яго палітычных партый і арганізацый. Уздым рабочага, сялянскага і салдацкага руху вясной — летам 1906 г., змены ў іх дынаміцы і характары. Рэвалюцыйныя хваляванні ў Беларусі вясною 1907 г. Трэцячэрвеньскі дзяржаўны пераварот 1907 г. Прычыны паражэння першай расійскай рэвалюцыі і яе значэнне для Беларусі.

Беларускі нацыянальны рух у перыяд рэвалюцыі 1905—1907 гг., роля БСГ. Праграмныя ўстаноўкі БСГ, яе адносіны да I і II расійскіх Дум. II з'езд БСГ. Рашэнні чэрвеньскай (1906) канферэнцыі БСГ. Газеты «Наша доля» і «Наша ніва», іх роля ў развіцці нацыянальна-вызваленчага руху і абуджэнні нацыянальнай самасвядомасці. Указ 17 красавіка 1905 г. аб свабодзе веравызнання і змены ў канфесійным жыцці.

Стальпінскія рэформы. Прычыны правядзення аграрнай рэформы, яе мэты і задачы. Асаблівасці рэалізацыі ў Беларусі. Скасаванне сельскай абшчыны. Насаджэнне хутароў і атрубоў. Перасяленне сялян у азіяцкую частку Расіі. Далейшая спецыялізацыя сельскай гаспадаркі і рост вытворчасці. Узмацненне сацыяльнай дыферэнцыяцыі беларускай вёскі. Вынікі стальпінскай аграрнай рэформы для Беларусі. Пралікі і памылкі ў яе правядзенні.

Прычыны і мэты правядзення земскай рэформы ў беларускіх губернях, яе асаблівасці. «Палажэнне аб земскіх установах» ад 27 сакавіка 1911 г. Губернскія і павятовыя земскія ўправы і іх роля ў арганізацыі мясцовага кіравання і гаспадарчага жыцця. Значэнне ўвядзення земстваў у Віцебскай, Магілёўскай і Мінскай губернях.

Эканамічнае развіццё і грамадска-палітычнае жыццё Беларусі ў 1907—1914 гг. Уздым прамысловасці. Рост канцэнтрацыі вытворчасці. Становішча рабочага класа. Сельская гаспадарка. Сацыяльныя зрухі ў вёсцы. Падаткі і павіннасці сялян.

Сутнасць выбарчага закона ад 3 чэрвеня 1907 г. і асаблівасці яго ажыццяўлення ў Беларусі. Палітычныя пазіцыі ўрадавых партый і арганізацый, ліберальны рух, аслабленне рэвалюцыйных партый і арганізацый. Дынаміка і характар рабочага і сялянскага рухаў. Грамадска-палітычны рух у Беларусі ў час выбараў у III і IV Дзяржаўныя думы. Дэпутаты ад беларускіх губерняў у III і IV Думах і іх пазіцыі па пытаннях палітычнага і эканамічнага жыцця краіны.

Беларускі нацыянальна-вызваленчы рух. Барацьба самадзяржаўя з беларускім нацыянальна-адрэджанскім рухам. «Наша ніва».

Культура Беларусі. Умовы і асаблівасці культурнага развіцця Беларусі. Палітыка царызму ў Беларусі ў галіне культуры. Ідэалогія і практыка «заходнерусізму».

Перыядычны друк і выдавецкая справа. Школа, асвета і адукацыя, навука і навуковыя даследаванні. Развіццё беларусазнаўства. Я. Карскі, М. Доўнар-Запольскі, В. Ластоўскі і інш. Тэхнічная інтэлігенцыя. М. Р. Стульбінскі, К. М. Паўлоўскі і інш. Развіццё літаратуры і мастацтва. М. Багдановіч, Я. Купала, Я. Колас і інш. Выяўленчае мастацтва. Ф. Рушчыц, В. Бялыніцкі-Біруля. Архітэктура. Беларускі тэатр і музыка. І. Буйніцкі.

БЕЛАРУСЬ

У ГАДЫ ПЕРШАЙ СУСВЕТНАЙ ВАЙНЫ. СТАНАЎЛЕННЕ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ (1914—1920)

Агляд навуковай і вучэбнай літаратуры, гістарычных крыніц па асноўных аспектах праблемы.

Беларусь у гады Першай сусветнай вайны. Прычыны і пачатак вайны. Увядзенне ваеннага становішча ў Беларусь. Адносіны да вайны розных груп насельніцтва, палітычных партый і грамадскіх арганізацый. Ваенныя дзеянні на германска-расійскім (Усходнім) фронце ў 1914—1915 гг. Свянцянскі прарыў. Стабілізацыя фронту ў кастрычніку 1915 г. Захоп Заходняй Беларусі войскамі кайзераўскай Германіі. Беларускія тэрыторыі ў складзе Обер-Оста, устанаўленне акупацыйнага рэжыму на захопленай тэрыторыі. Ваенныя дзеянні на тэрыторыі Беларусі ў 1916 г. Нарачанская і Баранавіцкая ваенныя аперацыі. Колькасць, асноўныя месцы рассялення бежанцаў з Беларусі ў расійскіх губернях. Стварэнне і дзейнасць грамадскіх арганізацый бежанцаў і камітэтаў дапамогі ахвярам вайны.

Становішча на неакупіраванай тэрыторыі Беларусі: прамысловасць, сельская гаспадарка, мілітарызацыя эканомікі, размяшчэнне расійскіх войскаў. Ваенныя павіннасці. Харчовы крызіс. Рабочы і сялянскі рух у прыфрантавых раёнах, салдацкія выступленні. Рост антываенных і антыўрадавых настрояў. Пачатак разлажэння ў войсках. Рост дэзерцірства.

Палітыка нямецкай акупацыйнай адміністрацыі. Беларускі нацыянальны рух у гады вайны. Дзейнасць беларускіх палітычных арганізацый на акупіраванай тэрыторыі. Школа і культурна-асветніцкая справа ва ўмовах нямецкай акупацыі ў 1915—1916 гг. Беларускі народны камітэт і Цэнтральны саюз беларускіх нацыянальных грамадскіх арганізацый. Стварэнне Беларускай сацыял-дэмакратычнай групы. Канфедэрацыя Вялікага княства Літоўскага.

Беларусь у час Лютаўскай рэвалюцыі 1917 г. Перамога рэвалюцыі ў Петраградзе. Падзеі Лютаўскай рэвалюцыі ў Беларусі і на Заходнім фронце. Звяржэнне самадзяржаўя. Стварэнне органаў Часовага ўрада, Саветаў, салдацкіх камітэтаў у Беларусі і на Заходнім фронце і іх дзейнасць. Асаблівасці палітычнага становішча ў Беларусі. Палітычная дыферэнцыяцыя грамадства. Пазіцыі беларускіх і агульнарасійскіх партый па галоўных пытаннях палітычнага і сацыяльна-эканамічнага жыцця краіны. Рабочы рух, арганізацыя прафесійных саюзаў рабочых і служачых. Дзейнасць фабрычна-заводскіх камітэтаў. Дэмакратызацыя арміі на Заходнім фронце. І з'езд ваенных і рабочых дэпутатаў арміі і тылу Заходняга фронту. Абуджэнне вёскі. З'езды сялянскіх дэпутатаў. Наступленне на франтах і яго вынікі. Ліпеньскія падзеі. Канец двоеўладдзя.

Беларускі нацыянальны рух у перыяд ад лютага да кастрычніка 1917 г. Аднаўленне дзейнасці БСГ у гарадах Беларусі і Расіі, у арміі і на флоце, яе праграмныя ўстаноўкі. Канферэнцыя БСГ у чэрвені 1917 г. Утварэнне беларускіх нацыянальных партый і арганізацый: Беларускі саюз зямельных уласнікаў, Беларускі народны саюз, Беларуская хрысціянская дэмакратыя, Беларуская партыя народных сацыялістаў, Беларускі саюз праваслаўнага духавенства, Беларуская партыя аўтанамістаў і інш. З'езд беларускіх нацыянальных арганізацый 25—27 сакавіка 1917 г., рашэнні па пытанні аўтаноміі Беларусі. Стварэнне Беларускага нацыянальнага камітэта (БНК). Яго склад і дзейнасць. Адносіны Часовага ўрада да ідэі нацыянальна-дзяржаўнага вызначэння Беларусі. II з'езд беларускіх нацыянальных арганізацый і партый 8—10 ліпеня 1917 г. і яго асноўныя рашэнні. Раскол у БНК. Стварэнне Цэнтральнай рады беларускіх арганізацый (ЦРБА), яе дзейнасць. Размежаванне ў беларускім нацыянальным руху. Стварэнне Беларускай сацыял-дэмакратычнай рабочай партыі. III з'езд БСГ. Прыняцце новай праграмы партыі.

Рэарганізацыя ЦРБА і ўтварэнне Вялікай Беларускай Рады (ВБР). Пашырэнне беларускага нацыянальнага руху ў войску і заснаванне Цэнтральнай беларускай вайсковай рады (ЦБВР). Першыя спробы арганізацыі беларускіх вайсковых фарміраванняў. Беларускі абласны камітэт пры Усерасійскім Савеце сялянскіх дэпутатаў (БАК), яго склад і ініцыятывы.

Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя і ўсталяванне савецкай улады ў Беларусі і на Заходнім фронце. Абвастрэнне палітычнай сітуацыі. Барацьба супраць Карнілаўскага мяцяжу. Бальшавізацыя Саветаў. Афармленне Паўночна-Заходняй абласной і франтавой арганізацыі РСДРП(б). Грамадска-палітычнае становішча на Беларусі ў кастрычніку 1917 г. Узброенае паўстанне ў Петраградзе. Пераход улады да Саветаў і ваенкомаў у Беларусі і на Заходнім фронце. Стварэнне Ваенна-рэвалюцыйнага камітэта (ВРК) Заходняй вобласці і фронту, яго склад і дзейнасць. Усталяванне савецкай улады ў Мінску. «Камітэт выратавання рэвалюцыі», барацьба за ўладу. Усталяванне савецкай улады ў Віцебску, Гомелі, Магілёве, Оршы і іншых гарадах Беларусі, ліквідацыя органаў Часовага ўрада і Стаўкі Вярхоўнага Галоўнакамандуючага ў Магілёве.

З'езд Саветаў рабочых і салдацкіх дэпутатаў Заходняга фронту, III з'езд Саветаў сялянскіх дэпутатаў Мінскай і Віленскай губерняў, II з'езд армій Заходняга фронту і іх рашэнні. Утварэнне і дзейнасць Абласнога Выканаўчага камітэта Савета рабочых, салдацкіх і сялянскіх дэпутатаў Заходняй вобласці і фронту (Аблвыканкамзах) і СНК Заходняй вобласці. Дзейнасць Паўночна-Заходняга камітэта бальшавіцкай партыі, яго адносіны і пазіцыя органаў савецкай улады да беларускага нацыянальнага пытання. Першыя сацыяльна-эканамічныя пераўтварэнні. Палітыка ў галіне адукацыі і культуры. Ажыццяўленне Дэкрэта аб міры на Заходнім фронце і «Асноўнага закона аб сацыялізацыі зямлі» ў Беларусі.

Стаўленне беларускіх нацыянальных партый да савецкай улады. Два напрамкі ў беларускім нацыянальным руху. «Грамата да беларускага народа» Вялікай Беларускай Рады. Падрыхтоўка і скліканне I Усебеларускага кангрэса ў снежні 1917 г. Рашэнні I Усебеларускага кангрэса і разгон яго па пастанове СНК Заходняй вобласці. Утварэнне Выканкома Савета Усебеларускага кангрэса.

Абвяшчэнне Беларускай Народнай Рэспублікі. Мяцеж польскага корпуса Доўбар-Мусніцкага. Наступленне войскаў кайзераўскай Германіі ў лютым 1918 г. і захоп новых тэрыторый Беларусі. Падпісанне Брэсцкага мірнага дагавора 3 сакавіка 1918 г. і яго наступствы для Беларусі. Нямецкі акупацыйны рэжым на захопленай тэрыторыі Беларусі. Падпольная і партызанская барацьба супраць нямецкіх акупантаў. Беларускі нацыянальны рух пасля разгону I Усебеларускага кангрэса. Спробы стварэння беларускай дзяржаўнасці ва ўмовах нямецкай акупацыі. Першая і другая Устаўныя граматы. Стварэнне Народнага сакратарыята. Абвяшчэнне Беларускай Народнай Рэспублікі. Стварэнне Рады БНР і яе склад. Прыняцце трэцяй Устаўной граматы, абвясціўшай незалежнасць БНР.

Узаемаадносіны Рады і ўрада БНР з германскімі ваенна-акупацыйнымі ўладамі. Палітычны крызіс Народнага сакратарыята і Рады БНР вясной — летам 1918 г. Раскол БСГ і ўтварэнне новых нацыянальных партый, іх праграмныя мэты і задачы. Дабавачны дагавор 27 жніўня 1918 г. Заканчэнне Першай сусветнай вайны і ануліраванне Брэсцкага дагавора. Адыход нямецкіх акупацыйных войскаў і ўступленне Чырвонай Арміі на тэрыторыю Беларусі. Аднаўленне савецкай улады.

Барацьба Рады і ўрада БНР за міжнароднае прызнанне. Беларускае пытанне на Парыжскай мірнай канферэнцыі. Месца БНР у гісторыі нацыянальна-дзяржаўнага будаўніцтва беларускага народа.

Утварэнне БССР і Літоўска-Беларускай ССР. Беларускі нацыянальны камісарыят (Белнацкам) пры Наркамнацы па справах нацыянальнасцей РСФСР і беларускія секцыі РКП(б), іх намаганні і роля ў абвяшчэнні Беларускай рэспублікі. Адносіны Паўночна-Заходняга камітэта РКП(б) і Аблвыканкамзаха да праблемы стварэння беларускай нацыянальнай дзяржаўнасці. Барацьба па пытанні аб беларускай савецкай дзяржаўнасці.

Прыняцце цэнтральнымі партыйнымі органамі рашэння аб утварэнні БССР. VI Паўночна-Заходняя канферэнцыя РКП(б). Фарміраванне Часовага рабоча-сялянскага ўрада Беларускай ССР, яе тэрыторыя. Маніфест аб абвясчэнні Беларускай ССР.

Пастанова ЦК РКП(б) ад 16 студзеня 1919 г. аб вылучэнні са складу БССР Віцебскай, Магілёўскай і Смаленскай губерняў. Пазіцыя кіраўніцтва Савецкай Беларусі адносна тэрытарыяльнай цэласнасці рэспублікі. Прапанова цэнтра аб неабходнасці аб'яднання Беларускай і Літоўскай ССР у адзіную рэспубліку. I з'езд Саветаў БССР і яго рашэнні. Першая Канстытуцыя Савецкай Беларусі. Сумеснае пасяджэнне ЦВК БССР і ЦВК ЛітССР 27 лютага 1919 г., абранне ЦВК і СНК Літоўска-Беларускай ССР (Літбел), іх дзейнасць па арганізацыі абароны рэспублікі і ажыццяўленні мерапрыемстваў у сферы палітычнага, сацыяльна-эканамічнага і культурнага жыцця. Ліквідацыя Літбела і яе прычыны.

Беларусь у час польска-савецкай вайны. Прычыны польска-савецкай вайны. Палітыка польскіх улад у адносінах да Беларускага пытання і Рады БНР. Федэралісцкая канцэпцыя Ю. Пілсудскага і канцэпцыя інкарпарацыі польскіх нацыянал-дэмакратаў. Віленская адозва Ю. Пілсудскага. Наступленне польскіх войскаў і ваенныя дзеянні на польска-савецкім фронце, захоп беларускай тэрыторыі. Дэкрэт УЦВК «Аб аб'яднанні Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік: Расіі, Украіны, Латвіі, Літвы, Беларусі для барацьбы з сусветным імперыялізмам» ад 1 чэрвеня 1919 г. Выхад польскіх легіёнаў да Бярэзіны і Заходняй Дзвіны. Усталяванне польскага акупацыйнага рэжыму. Падпольны і партызанскі рух супраць польскіх акупантаў. Пазіцыя партыі беларускіх эсэраў. Курс на супрацоўніцтва з падпольнымі камуністычнымі структурамі. Ідэя «трэцяга шляху» ў рэвалюцыі. Стварэнне арганізацыі «Маладая Беларусь» і Беларускай камуністычнай арганізацыі. У. Ігнатоўскі.

Раскол у беларускім грамадска-палітычным руху. Сесія Рады БНР у снежні 1919 г. Утварэнне Найвышэйшай Рады БНР. Наступленне Чырвонай Арміі летам 1920 г. Аднаўленне савецкай улады на вызваленай ад польскай акупацыі тэрыторыі. Дагавор РСФСР і Літвы 12 ліпеня 1920 г. і яго наступствы для Беларусі. Палітычная барацьба па пытаннях адраджэння беларускай нацыянальнай дзяржавы на савецкай аснове, фарміравання органаў улады і яе тэрытарыяльных межаў. Стварэнне Ваенна-рэвалюцыйнага камітэта Беларусі. Другое абвясчэнне БССР. Паражэнне Чырвонай Арміі пад Варшавай. Перагаворы паміж РСФСР і Польшчай аб перамір'і. Пытанне аб удзеле ў іх прадстаўнікоў Беларусі. Заканчэнне польска-савецкай вайны. Падпісанне прэлімінарнага мірнага дагавора Польшчы з РСФСР і Украінай. Стварэнне на польскай тэрыторыі антысавецкіх узброеных фарміраванняў. Разгром атрадаў С. Булак-Балаховіча, іншых антысавецкіх выступленняў. Слуцкі збройны чын у лістападзе — снежні 1920 г. II Усебеларускі з'езд Саветаў. Падпісанне Рыжскага мірнага дагавора, яго вынікі і наступствы для Беларусі і Польшчы.

БЕЛАРУСКАЯ ССР У 20—30-я гг. XX ст.

Агляд літаратуры і гістарычных крыніц.

Грамадска-палітычнае жыццё і нацыянальна-дзяржаўнае будаўніцтва Беларусі ў 20-я гг. XX ст. Палітычнае, тэрытарыяльна-адміністрацыйнае і эканамічнае становішча БССР пасля Рыжскага міру. Адмоўны ўплыў на эканоміку краіны палітыкі «ваеннага камунізму». Абвастрэнне сацыяльнай напружанасці. Актывізацыя ўзброенай антысавецкай барацьбы ў пачатку 20-х гадоў. «Зялёны дуб» і іншыя антысавецкія фарміраванні ў Беларусі і прыгранічных з ёю раёнах. Стварэнне надзвычайных органаў і ўзмацненне барацьбы з тэрарызмам і бандытызмам. Ліквідацыя спроб антысавецкай барацьбы. Стварэнне Беларускай праваслаўнай мітраполіі.

Палітычная амністыя 1923 г. у БССР і яе ўплыў на рост даверу да савецкай улады. Вяртанне ў БССР з эміграцыі дзеячаў БНР.

Нацыянальна-дзяржаўнае будаўніцтва ў БССР у 1921—1927 гг. Пагадненні БССР з РСФСР і іншымі савецкімі рэспублікамі. Роля БССР у стварэнні Саюза ССР. IV з'езд Саветаў Беларусі і яго рашэнні. I Усесаюзны з'езд Саветаў 30 снежня 1922 г. Дэкларацыя і дагавор аб утварэнні Саюза ССР, іх змест. Статус Беларускай ССР у складзе СССР. Канстытуцыя Саюза ССР 1924 г.

Нацыянальная палітыка РКП(б) і КП(б) Беларусі. Рашэнні X і XII з'ездаў РКП(б) аб нацыянальнай палітыцы. Нацыянальны склад насельніцтва і ўладных структур БССР. Палітыка беларусізацыі, яе прычыны, сутнасць, умовы і характар ажыццяўлення. Станоўчыя і адмоўныя вынікі беларусізацыі. Прычыны яе згортвання. Пачатак контрбеларусізацыі.

Адміністрацыйна-тэрытарыяльная рэформа ў БССР. Вяртанне Беларускай ССР этнічных беларускіх тэрыторый са складу РСФСР у 1924 і 1926 гг. Складанасць вырашэння гэтага пытання. VII Надзвычайны з'езд Саветаў Беларусі. Становішча нацыянальных меншасцей у БССР, іх грамадска-палітычнае і культурнае жыццё. Нацыянальныя раёны і Саветы ў Беларусі.

Актывізацыя дзейнасці Саветаў. Усталяванне аднапартыйнай сістэмы. Самароспуск партыі беларускіх эсэраў. Прыняцце Канстытуцыі БССР 1927 г. Грамадскія арганізацыі. Прафсаюзы. Дзейнасць Рабоча-Сялянскай Інспекцыі.

Пераход да новай эканамічнай палітыкі (НЭПа). Сельская гаспадарка. Становішча беларускай вёскі і сельскай гаспадаркі ў пачатку 20-х гг. Аграрная палітыка Камуністычнай партыі, яе сутнасць і накірункі. X з'езд РКП(б). Пераход да НЭПа на вёсцы. Замена харчразвёрсткі харчовым падаткам. Дэкрэт ЦВК БССР «Аб свабодным выбары форм землекарыстання» (студзень 1922 г.). Землеўпарадкаванне, яго асаблівасці на Беларусі. Рост хутарскай сістэмы гаспадарання. Змены ў сацыяльнай структуры беларускай вёскі. Працэс драблення сялянскіх гаспадарак. Аграрная перанаселенасць.

Кааператыўны рух у беларускай вёсцы, яго формы і дынаміка. Калектыўныя гаспадаркі і саўгаснае будаўніцтва. Вынікі сацыяльна-эканамічнага развіцця сельскай гаспадаркі Беларусі ў канцы 20-х гг. Беларуская вёска напярэдадні «вялікага пералому».

Прамысловае развіццё Беларусі ў 20-я гг. Прамысловасць Беларусі ва ўмовах пераходу да мірных умоў развіцця. Ажыццяўленне мерапрыемстваў новай эканамічнай палітыкі ў прамысловасці: развіццё рыначных адносін, увядзенне гаспадарчага разліку, рэарганізацыя кіравання народнай гаспадаркай, змена адносін да прыватнага капіталу. Грашовая рэформа і яе вынікі. Развіццё крэдыту. Галоўныя вынікі аднаўлення перыяду ў прамысловасці. Рост прадукцыйнасці працы. Паляпшэнне сацыяльных умоў жыцця рабочых.

Згортванне дзейнасці прыватных прамысловых і гандлёвых прадпрыемстваў. Крызіс збыту, таварны голад. Паступовае згортванне НЭПу і пераход да адміністрацыйна-камандных метадаў кіравання эканомікай.

Станаўленне беларускай савецкай культуры (20-я гг.). Палітыка па пытаннях развіцця нацыянальных культур. Асноўныя напрамкі, супярэчнасці і здабыткі. Развіццё беларускай культуры. Узмацненне ідэалагічнага ўціску ў культурным жыцці.

Фарміраванне савецкай сістэмы адукацыі. Барацьба з непісьменнасцю. Станаўленне агульнаадукацыйнай, спецыяльнай і вышэйшай школ БДУ. Навуковыя ўстановы. Дзейнасць Інстытута беларускай культуры. Стварэнне Акадэміі навук Беларусі. Матэрыяльна-тэхнічная база і кадравыя забеспячэнне школы і навукі. Культурна-асветніцкая работа ў рэспубліцы.

Развіццё мастацкай літаратуры, тэатра ва ўмовах савецкай улады. Узнікненне розных літаратурных плыняў і напрамкаў, ідэйная барацьба ў творчай дзейнасці. Стварэнне і дзейнасць літаб'яднанняў «Маладняк», «Узвышша», «Польмя», Беларускай асацыяцыі пралетарскіх пісьменнікаў (БелАПП). Музычнае і выяўленчае мастацтва.

Беларуская эміграцыя ў 20-я гг. Палітычныя і эканамічныя прычыны эміграцыі з Беларусі, яе плыні і мэты. Цэнтры беларускіх палітычных партый і арганізацый у эміграцыі. Дзейнасць Рады і ўрада БНР. Палітычныя канферэнцыі ў Рызе і Празе. Адносіны лідэраў беларускай палітычнай эміграцыі да Рыжскага мірнага дагавора, да савецкай улады і БССР. Рост прасавецкіх настрояў у палітэміграцыі. Раскол беларускай эміграцыі. Канферэнцыя ў Берліне ў кастрычніку 1925 г. Вяртанне палітычных эмігрантаў у БССР і ўдзел іх у грамадскім жыцці.

Індустрыялізацыя ў Беларускай ССР. Пераход да фарсіраванай індустрыялізацыі краіны, яе прычыны і ўмовы, мэты і задачы. Унутрыпартыйная барацьба аб шляхах і метадах пабудовы сацыялізму. Першы пяцігадовы план развіцця эканомікі і культуры: яго асноўныя паказчыкі і асаблівасці ў прамысловасці Беларусі. Рэсурсы і сродкі развіцця для індустрыялізацыі рэспублікі. Стварэнне новых галін прамысловасці. Новабудоўлі фабрык і заводаў, тэхнічная рэканструкцыя прадпрыемстваў у гарадах рэспублікі ў гады першай пяцігодкі. Узмацненне камандна-адміністрацыйных метадаў кіравання прамысловасцю і выкананне планавых заданняў пяцігодкі. Рэальныя вынікі першага пяцігадовага плана ў прамысловасці БССР.

Развіццё прамысловасці рэспублікі ў гады другой пяцігодкі. Планавыя паказчыкі і іх выкананне. Буйнейшыя новабудоўлі ў гарадах Беларусі. Рост колькасці рабочага класа. Падрыхтоўка кадраў інжынерна-тэхнічных работнікаў і кваліфікаваных рабочых. Разгортванне працоўнага «сацыялістычнага саборніцтва». Стаханаўскі рух у Беларусі. Метады дасягнення планавых паказчыкаў.

Вынікі індустрыялізацыі ў БССР.

Калектывізацыя сельскай гаспадаркі рэспублікі. Курс на сацыялістычную перабудову вёскі. Яго мэты і задачы. Унутрыпартыйная барацьба па пытаннях аб шляхах развіцця сельскай гаспадаркі. Крызіс хлебнарыхтовак. Прымусовая канфіскацыя хлеба ў сялянства. Забарона гандлю сельскагаспадарчымі прадуктамі. Забарона высялення на хутары, арэнды зямлі і найму рабочай сілы.

Пераход да масавай калектывізацыі, тэрміны яе правядзення. Гвалтоўныя метады стварэння калектывных гаспадарак. Ажыццяўленне «палітыкі раскулачвання». Выхад сялянскіх гаспадарак з калгасаў вясной 1930 г. Новы наступ на сялянства восенню 1930 г. Рабочыя-дваццаціпяцітысячнікі. Арганізацыя МТС, палітадзелаў пры іх. Арганізацыйна-гаспадарчае ўмацаванне калгасаў і іх матэрыяльна-тэхнічнай базы. Саўгасы і іх гаспадарчая дзейнасць. Голад 1932—1933 гг. у Беларусі. Завяршэнне калектывізацыі беларускай вёскі, яе палітычныя, сацыяльныя і эканамічныя вынікі.

Грамадска-палітычнае і культурнае жыццё Беларускай ССР у 30-я гг. Карэнны паварот у грамадска-палітычным і культурным жыцці ў пачатку 30-х гг. Разгортванне ідэйна-палітычнай барацьбы з беларускім «нацыянал-дэмакратызмам».

Палітыка «культурнай рэвалюцыі». Развіццё савецкай сістэмы адукацыі ў рэспубліцы. Барацьба за ліквідацыю непісьменнасці. Пераход да сямігадовага абавязковага навучання. Стварэнне сістэмы агульнаадукацыйнай, спецыяльнай і вышэйшай школ. Стварэнне сістэмы навуковых устаноў. АН БССР. У. Ігнатоўскі. Асноўныя накірункі развіцця беларускай навукі і дасягненні беларускіх вучоных у 1930-я гг.

Развіццё беларускай савецкай літаратуры ва ўмовах умацавання таталітарнага рэжыму. Асноўныя творы вядучых пісьменнікаў, паэтаў, драматургаў, крытыкаў і іх тэматыка. Абвастрэнне ідэйна-палітычнай барацьбы сярод беларускіх літаратараў. Перабудова пісьменніцкіх арганізацый. Стварэнне Саюза савецкіх пісьменнікаў.

Тэатральнае, музычнае, выяўленчае і іншыя формы мастацтва і асноўныя накірункі іх развіцця ў рэспубліцы. Архітэктура Беларусі. Укараненне ў грамадстве «пралетарскай па змесце і сацыялістычнай па форме» культуры, камуністычнай маралі і ваяўнічага атэізму. Асноўныя рысы і характар грамадства, сфарміраванага ў Савецкім Саюзе ў канцы 30-х гг.: палітычны, эканамічны, сацыяльны і духоўна-культурны аспекты.

Палітычныя рэпрэсіі ў Беларусі ў 30-я гг. Аб'ектыўныя і суб'ектыўныя прычыны палітычных рэпрэсій. Разгортванне хвалі палітычных рэпрэсій у Беларусі ў пачатку 30-х гг. Фабрыкацыя ДПУ БССР «контррэвалюцыйных» спраў Саюза вызвалення Беларусі (СВБ), Працоўнай сялянскай партыі (ПСП), Прамысловай партыі (Прампартыя), Саюзнага бюро РСДРП меншавікоў. Ліквідацыя «шкодніцтва» ў Наркамземе і Трактарацэнтры, жывёлагадоўлі, лясной і папяровай прамысловасці. Справы Беларускага нацыянальнага цэнтра (БНЦ), Польскай арганізацыі вайскавай (ПАВ), Беларускай народнай Грамады (БНГ) і інш. Палітыка ўлад у дачыненні да праваслаўнага каталіцкага духавенства. Рэпрэсіі

1937—1938 гг. супраць інтэлігенцыі, партыйнага і дзяржаўнага кіраўніцтва, ваенных і супрацоўнікаў НКУС БССР. Вынікі палітычных рэпрэсій.

ЗАХОДНЯЯ БЕЛАРУСЬ У СКЛАДЗЕ ПОЛЬСКОЙ ДЗЯРЖАВЫ (1921—1939)

Літаратура па тэме і агляд гістарычных крыніц.

Заходняя Беларусь пад уладай Польшчы. Тэрыторыя Заходняй Беларусі, яе адміністрацыйны падзел. Віленскі канфлікт, яго прычыны. Сярэдняя Літва. Органы кіравання, сацыяльны і нацыянальны склад насельніцтва і канфесіі. Спецыфіка царкоўнага жыцця. Неаунія. Палітыка польскіх улад у Заходняй Беларусі. Нацыянальны прыгнёт. Закрыццё беларускіх школ. Прымушовае паланізацыя беларусаў.

Адметныя рысы эканомікі Заходняй Беларусі. Прамысловасць і асноўныя яе галіны. Сусветны эканамічны крызіс 1929—1933 гг. і яго ўплыў на народную гаспадарку Заходняй Беларусі. Становішча рабочага класа. Умовы працы і жыцця. Рост беспрацоўя.

Сельская гаспадарка Заходняй Беларусі, яе стан і развіццё. Аграрная палітыка польскіх улад. Зямельныя рэформы і іх вынікі. Парцэляцыя, камасацыя, ліквідацыя сервітутаў. Землеўладанне. Падатковая палітыка. Збядненне вясковага насельніцтва, эканамічная эміграцыя.

Рэвалюцыйна-вызваленчы рух. Асноўныя палітычныя партыі і арганізацыі ў Заходняй Беларусі. Выбары ў польскі сейм 1922 г. Стварэнне і дзейнасць Беларускага пасольскага клуба. Беларускі нацыянальна-вызваленчы рух. Дзейнасць партыі беларускіх эсэраў. Утварэнне Беларускай рэвалюцыйнай арганізацыі (БРА). Партызанскі рух. Беларуская сацыял-дэмакратычная партыя (БСДП), Беларуская хрысціянская дэмакратыя (БХД), Беларускі сялянскі саюз (БСС). Дзейнасць польскіх, яўрэйскіх і іншых партый і арганізацый.

Утварэнне Камуністычнай партыі Заходняй Беларусі (КПЗБ) і Камуністычнага Саюза моладзі Заходняй Беларусі (КСМЗБ). Праграмныя мэты і задачы КПЗБ, яе дзейнасць.

Арганізацыя Беларускай сялянска-работніцкай Грамады (БСРГ), яе праграма і дзейнасць. Прычыны забароны БСРГ польскімі ўладамі і яе разгром.

Выбары ў сейм Польшчы ў 1928 г. у Заходняй Беларусі. Стварэнне Беларускага сялянска-работніцкага пасольскага клуба «Змаганне». Уздым рабочага і сялянскага руху ў пачатку 1930-х гг. Косаўскае (1927) і Асташынскае (1932) выступленні сялян, Кобрынскае ўзброенае выступленне сялян (1933), выступленні нарачанскіх рыбакоў (1935). Забастоўкі ў прамысловых цэнтрах Белавежскай пушчы. Узмацненне палітычных рэпрэсій польскіх улад. Спробы стварэння дэмакратычнага антыфашысцкага народнага фронту. Беларускае народнае аб'яднанне (БНА). Прычыны роспуску КПЗБ. Рэпрэсіі ў адносінах да яе кіраўнікоў і членаў.

Культура Заходняй Беларусі. Умовы развіцця культуры. Барацьба за асвету на роднай мове. Таварыства беларускай школы (ТБШ), Беларускі інстытут гаспадаркі і культуры (БІГіК), Беларускае навуковае таварыства (БНТ). Літаратура, друк і мастацтва. Творы М. Васілька, В. Таўлая, М. Танка, І. Дварчаніна, Б. Тарашкевіча і інш. Я. Драздовіч, Р. Шырма. Народная творчасць.

БЕЛАРУСЬ У ГАДЫ ДРУГОЙ СУСВЕТНАЙ ВАЙНЫ (1939—1945)

Гістарыяграфія праблемы і агляд апублікаваных крыніц.

Беларусь у пачатку Другой сусветнай вайны. Заходняя Беларусь у геапалітычных планах Германіі і Савецкага Саюза. Германа-савецкі дагавор аб ненападзе 23 жніўня 1939 г., сакрэтныя пратаколы да яго. Пачатак Другой сусветнай вайны. Ваенныя дзеянні германскіх войскаў на беларускай тэрыторыі. Бежанства.

Паход Чырвонай Арміі ў Заходнюю Беларусь. Асобныя баявыя аперацыі савецкіх войскаў супраць польскай арміі. Адносіны беларускага насельніцтва да Чырвонай Арміі,

дапамога насельніцтва ва ўстанаўленні савецкай улады. Арышты «беларускіх нацыяналістаў». Савецка-германскі дагавор аб дружбе і граніцах ад 28 верасня 1939 г. Лёс польскіх ваеннапалонных.

Арганізацыя часовых органаў кіравання, іх дзейнасць. Перадача Вільні і Віленшчыны Літве. Народны сход Заходняй Беларусі і яго рашэнні. Прыняцце Заходняй Беларусі ў склад СССР і ўз'яднанне яе з БССР. Стварэнне органаў савецкай улады, іх дзейнасць. Выбары ў Вярхоўныя Саветы СССР і БССР.

Сацыяльна-эканамічныя і культурныя пераўтварэнні ў заходніх абласцях БССР. Пачатак стварэння калгасаў і МТС. Накіраванне ў заходнія вобласці БССР партыйных, савецкіх і гаспадарчых работнікаў з усходніх раёнаў рэспублікі. Змены ў культурным жыцці.

Польскі падпольны рух Супраціўлення. Дэпартацыі з заходніх раёнаў БССР асаднікаў, служачых лясной аховы і інш.

Уз'яднанне беларускага народа ў адзінай дзяржаве — акт гістарычнай справядлівасці.

Вынікі развіцця БССР у канцы 30-х — пачатку 40-х гг. Трэці пяцігадовы план развіцця народнай гаспадаркі. Асноўныя накірункі і вынікі развіцця прамысловасці і сельскай гаспадаркі ў 1938—1941 гг. Узмацненне працоўнай дысцыпліны. Грамадска-палітычнае і культурнае жыццё рэспублікі напярэдадні вайны. Новы адміністрацыйны падзел БССР. Удзел Беларусі ў мерапрыемствах па ўзмацненні абараназдольнасці СССР. Заходняя Асобая вайсковая акруга, пераўзбраенне яе войскаў. Стварэнне ўмацаваных раёнаў. Удзел беларускага насельніцтва ў абарончых мерапрыемствах.

Беларусь на пачатку Вялікай Айчыннай вайны. Абарончыя баі летам 1941 г. Напад фашысцкай Германіі на СССР. Прыгранічныя баі на тэрыторыі БССР. Абарона Брэсцкай крэпасці. Навагрудскі кацёл. Мерапрыемствы КП(б)Б і ўрада рэспублікі па мабілізацыі насельніцтва на адпор ворагу. Эвакуацыя прамысловых прадпрыемстваў, дзяржаўнай і калгаснай маёмасці ў савецкі тыл. Будаўніцтва абарончых аб'ектаў. Баі пад Мінскам, Барысавам, Бабруйскам і Віцебскам. Абарона Магілёва і Гомеля. Прычыны паражэння савецкіх войскаў у першы перыяд вайны.

Акупацыйны рэжым фашысцкіх захопнікаў на тэрыторыі Беларусі. Захоп тэрыторыі Беларусі германскімі войскамі. Устанаўленне акупацыйнага рэжыму, яго мэты. Адміністрацыйна-тэрытарыяльны падзел Беларусі. Сістэма акупацыйнай улады і яе органаў. Рабаванне гітлераўцамі гаспадарчых і культурных каштоўнасцей рэспублікі. Стварэнне канцлагераў. Яўрэйскія гета. Масавое знішчэнне ваеннапалонных і насельніцтва, угон яго на прымусовыя работы ў Германію. Карныя экспедыцыі. Калабаранцкія арганізацыі і іх дзейнасць: Беларуская народная самапомач (БНС), Беларуская самаахова, Саюз беларускай моладзі (СБМ), Беларуская цэнтральная рада (БЦР), Беларуская краёвая абарона (БКА). Другі «Усебеларускі кангрэс». Беларуская Аўтакефальная Праваслаўная царква. Каталіцкая царква і спробы актывізацыі місіянерства. Рэпрэсіі супраць святароў.

Разгортванне ўсенароднай барацьбы супраць фашысцкіх захопнікаў на акупіраванай тэрыторыі Беларусі. Стварэнне падпольных партыйных і камсамольскіх арганізацый і партызанскіх атрадаў. Мінскае партыйнае падполле. Барацьба падпольных арганізацый з акупантамі ў Віцебску, Магілёве, Оршы і іншых гарадах і раёнах Беларусі. Дзейнасць антыфашысцкіх арганізацый у заходніх абласцях Беларусі. Антыфашысцкія выступленні ў гета.

Узмацненне партызанскага руху пасля разгрому нямецка-фашысцкіх войскаў пад Масквой. Баявая дзейнасць партызан. Арганізацыйная структура савецкага партызанскага руху. Стварэнне Цэнтральнага штаба партызанскага руху (ЦШПР) і Беларускага штаба партызанскага руху (БШПР).

Партызанскія зоны. Партызанскія рэйды. Узаемаадносіны партызан і мірнага насельніцтва. Супраціўленне насельніцтва акупантам, зрыў іх палітычных і эканамічных мерапрыемстваў. «Рэйкавая вайна» і яе этапы.

Дзейнасць фарміраванняў Арміі Краёвай на тэрыторыі Беларусі, яе мэты і тактыка, узаемаадносіны з савецкімі партызанамі.

Вызваленне Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Пачатак вызвалення Беларусі ў канцы 1943 г. Аперацыя «Канцэрт». Беларуская наступальная аперацыя «Баграціён». Сумесныя дзеянні партызан з часцямі Чырвонай Арміі. Акружэнне і разгром фашысцкіх войскаў пад Віцебскам, Бабруйскам, Мінскам. Вызваленне сталіцы Савецкай Беларусі. Парад савецкіх партызан. Брэсцка-Люблінская наступальная аперацыя. Завяршэнне вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Пачатак аднаўлення народнай гаспадаркі, устаноў адукацыі і культуры на вызваленай тэрыторыі, актыўная дапамога ў гэтым народаў Савецкага Саюза.

Перамога над фашысцкай Германіяй. Завяршэнне Вялікай Айчыннай і Другой сусветнай войнаў. Уклад беларускага народа ў разгром фашысцкай Германіі і мілітарызускай Японіі. Праца эвакуіраванага насельніцтва Беларусі ў савецкім тыле. Удзел беларусаў у еўрапейскім руху Супраціўлення. Людскія, матэрыяльныя і культурныя страты Беларусі ў гады Другой сусветнай вайны.

БЕЛАРУСЬ У ПАСЛЯВАЕННЫ ПЕРЫЯД (другая палова 40-х — першая палова 50-х гг. XX ст.)

Агляд айчыннай і замежнай гістарыяграфіі па перыядзе. Класіфікацыя крыніц, характарыстыка іх асноўных груп.

Пераход да мірнага будаўніцтва. Развіццё прамысловасці. Страты, нанесеныя фашысцкімі акупантамі народнай гаспадарцы і культуры Беларусі. Пачатак аднаўлення ў 1944—1945 гг. Дапамога народаў СССР Беларусі. Удзел беларусаў у аднаўленні Данбаса, Сталінграда, Дняпроўскай электрастанцыі і г. д. Аднаўленне і рэканструкцыя прамысловых прадпрыемстваў, энергетычнай і паліўнай базы, чыгункі. Узнаўленне гарадоў. Пасляваенная індустрыялізацыя Беларусі, яе сутнасць і вынікі. Стварэнне новых галін прамысловасці. Будаўніцтва аўтамабільнага, трактарнага заводаў і інш. Прамысловае развіццё заходніх абласцей БССР. Рост рабочага класа і яго працоўнае падзвіжніцтва. Роля жанчын і падлеткаў у аднаўленчых работах.

Аднаўленне і развіццё сельскай гаспадаркі. Становішча сельскай гаспадаркі пасля вызвалення рэспублікі. Цяжкасці яе аднаўлення. Пасяўная кампанія 1944 і 1945 гг. Адраджэнне калгасна-саўгаснай сістэмы. Калектывізацыя ў заходніх абласцях БССР і яе вынікі. Ліквідацыя хутароў. Узбуйненне калгасаў. Сістэма кіравання калгасамі. Дзярж-нарыхтоўкі. Скарачэнне прысядзібных гаспадарак. Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР ад 4 чэрвеня 1947 г. «Аб крымінальнай адказнасці за крадзеж дзяржаўнай і грамадскай маёмасці». Прычыны адставання сельскай гаспадаркі ад тэмпаў адраджэння прамысловасці і транспарту. Мерапрыемствы па змяненні яе крытычнага стану.

Матэрыяльнае становішча насельніцтва. Культура і навука. Бытавое становішча насельніцтва рэспублікі. Картачная сістэма. Заработная плата рабочых і служачых. Зніжэнне жыццёвага ўзроўню жыхароў Беларусі ў сувязі з засухай 1946 г. на Украіне. Працадзень і яго аплата. Падатковая палітыка ў вёсцы. Прымусовыя пазыкі. Жыллёвае будаўніцтва. Адмена картачнай сістэмы і правядзенне грашовай рэформы. Зніжэнні цэн. Наладжванне медыцынскага і сацыяльнага забеспячэння. Уладкаванне дзяцей-сірот. Радыёфікацыя вёскі.

Аднаўленне і развіццё агульнаадукацыйнай, сярэдняй спецыяльнай школы, вышэйшых навучальных устаноў, бібліятэк, клубаў. Падрыхтоўка навукова-педагагічных кадраў. Аднаўленне і пашырэнне дзейнасці навуковых устаноў. Стварэнне новых даследчых інстытутаў. АН БССР. Змена прыярытэтаў навуковых даследаванняў. Развіццё беларускай літаратуры. Творчасць Я. Коласа, І. Шамякіна, І. Мележа, П. Пестрака, Я. Брыля, К. Крапівы, М. Танка і інш. Дзейнасць тэатральных калектываў. Развіццё музычнага мастацтва. Творчасць М. Аладава, А. Багатырова, У. Алоўнікава, Ю. Семянякі і інш. Выяўленчае мастацтва. Тэматыка твораў мастакоў І. Ахрэмчыка, Я. Зайцава, У. Сухаверхава і інш. Гераічная тэматыка скульптураў З. Азгура, А. Бембеля, А. Глебава і інш. Архітэктура.

Грамадска-палітычнае жыццё. Асноўныя тэндэнцыі раз-віцця савецкага грамадства. Надзеі на дэмакратызацыю грамадскага жыцця. Умацаванне адміністрацыйна-каманднай сістэмы. Формы і метады дзейнасці партыйных, савецкіх, камсамольскіх, прафсаюзных і грамадскіх арганізацый, іх роля ў жыцці рэспублікі. П. К. Панамарэнка. М. І. Гусараў. М. С. Патолічаў. Грамадска-палітычная праца ў заходніх абласцях рэспублікі. Стварэнне і дзейнасць палітаддзелаў у заходніх абласцях.

Выхад Беларусі на міжнародную арэну. Утварэнне Міністэрства замежных спраў Беларусі. Беларусь — адна з краін-заснавальніц ААН. К. Кісялёў. Удзел у працы спецыялізаваных органаў ААН. Рашэнне Крымскай (Ялцінскай) канферэнцыі кіраўнікоў вялікіх дзяржаў па пытаннях савецка-польскай мяжы. Дагавор паміж Савецкім Саюзам і Польшчай аб граніцы ад 16 жніўня 1945 г. Устанаўленне беларуска-польскай граніцы. Палітыка па нацыянальным пытанні, перасяленні.

Падпольныя антысавецкія арганізацыі моладзі ў Слоніме, Баранавічах, Брэсцкім чугуначным вузле, Жыровічах, Ганцавічах, Цэнтр беларускага вызваленчага руху (ЦБВР), «Свабодная Беларусь» і іх разгром. Новая хваля рэпрэсій. Справа П. Саевіча. Барацьба з «каспалітызмам». Рэпрэсіі ў дачыненні пісьменнікаў і вучоных. А. Жэбрак і інш. Тэрор банд Арміі Краёвай і АУН—УПП у заходніх абласцях БССР і іх ліквідацыя. Адносіны ўлад да царквы і яе святароў.

БЕЛАРУСЬ У ПЕРЫЯД СПРОБ РЭФОРМАЎ І КРЫЗІСАЎ АДМІНІСТРАЦЫЙНА-КАМАНДНАЙ СІСТЭМЫ (сярэдзіна 50-х — 80-я гг. XX ст.)

Агляд айчыннай і замежнай гістарыяграфіі. Характарыстыка асноўных груп гістарычных крыніц па названым перыядзе.

Грамадска-палітычнае жыццё. Адносная дэмакратызацыя грамадства. «Хрушчоўская адліга». XX з'езд КПСС і выкрыццё культу асобы Сталіна. Пачатак рэабілітацыі ахвяр сталінскага рэжыму і яго супярэчнасці. Спробы абнаўлення адміністрацыйна-каманднай сістэмы. Пашырэнне правоў саюзных рэспублік. К. Т. Мазураў. Перабудова партыйных, савецкіх і грамадскіх арганізацый паводле вытворчага прынцыпу (прамысловыя і сельскія). Скарачэнне сельскіх раёнаў. Канцэпцыя пабудовы камунізму і развітога сацыялістычнага грамадства. Узмацненне ў 60-я гг. XX ст. негатыўных з'яў у кіраванні гаспадарчым і грамадска-палітычным жыццём у рэспубліцы. Дзейнасць партыйных, савецкіх, камсамольскіх і прафсаюзных арганізацый. П. М. Машэраў, С. В. Прытыцкі. Накіраванасць прапаганды і агітацыі. Рух за камуністычныя адносіны да працы, яго фармальны характар. Дысідэнцтва. Узмацненне рэпрэсіўных мер супраць праваслаўнай і каталіцкай царквы. Умацаванне пазіцый пратэстантызму. Павелічэнне колькасці абшчын евангельскіх хрысціян-баптыстаў (ЕХБ) і пяцідзсятнікаў (ХДЕ).

Далейшае развіццё прамысловасці і транспарту. Будаўніцтва новых і мадэрнізацыя дзеючых прадпрыемстваў і транспарту ва ўмовах навукова-тэхнічнай рэвалюцыі. З'яўленне новых галін вытворчасці. Асаблівасці НТР у Беларусі. Прычыны перабудовы кіравання прамысловасці па тэрытарыяльным прынцыпе. Утварэнне саўнаргасаў. Рэформа 1965 г. і яе ажыццяўленне ў Беларусі. Пераход ад тэрытарыяльнай да галіновай формы кіравання прамысловасцю і транспартам. Пospехі і недахопы ў развіцці прамысловасці. Прычыны згортвання рэформы. Стварэнне буйных вытворчых комплексаў і аб'яднанняў. Уплыў ваенна-прамысловага комплексу на тэхнічны прагрэс. Праблема ўкаранення ў вытворчасць дасягненняў навукі і тэхнікі. Здабыткі і праблемы ў развіцці эканомікі ў 1970—1980 гг. Прамысловае будаўніцтва. Спробы інтэнсіфікацыі вытворчасці. Рост затратнасці эканомікі БССР і адставанне яе ад узроўню заходнееўрапейскіх дзяржаў. Абвастрэнне экалагічнага становішча.

Развіццё сельскай гаспадаркі. Пошукі шляхоў пераадолення складанасцей у развіцці вёскі. Рэарганізацыя МТС. Удзел працоўных Беларусі ў асваенні цалінных і залежных зямель. Спробы рэформ у сельскай гаспадарцы, іх сутнасць і вынікі. Паглыбленне спецыялізацыі і канцэнтрацыі вытворчасці. Умацаванне матэрыяльна-тэхнічнай базы.

Падрыхтоўка кадрў спецыялістаў. Паглыбленне спецыялізацыі і канцэтрацыі сельскагаспадарчай вытворчасці. «Неперспектыўныя» вёскі, іх лёс. Меліярацыя, хімізацыя сельскагаспадарчых угоддзяў і іх вынікі. Харчовая праграма 1982 г. Стварэнне аграпрамысловых комплексаў. Рост стратных гаспадарак. Міграцыя з вёскі ў горад.

Матэрыяльны дабрабыт насельніцтва. Культура і навука. Шляхі паляпшэння дабрабыту насельніцтва. Павышэнне зарплаты нізкааплачваемым катэгорыям працоўных. Спыненне падпіскі на дзяржаўныя пазыкі. Павышэнне памераў пенсій і ўвядзенне пенсій для калгаснікаў. Скарачэнне рабочага дня і працоўнага тыдня. Вызваленне сялянскіх гаспадарак ад абавязковых паставак дзяржаве сельскагаспадарчай прадукцыі. Рост грамадскіх фондаў спажывання. Жыллёвае будаўніцтва. Пашырэнне сферы бытавых паслуг. Рост таваразвароту. Зніжэнне тэмпаў росту нацыянальнага даходу ў канцы 70-х гг. Аперажаючы рост даходаў над павелічэннем тавараў і паслуг. З'яўленне дэфіцыту тавараў. Медыцынскае абслугоўванне. Урбанізацыя. Змены ў сацыяльнай структуры грамадства.

Змены ў сістэме народнай адукацыі. Пераход да абавязковай 8-гадовай і сярэдняй адукацыі. Політэхнічнае навучанне. Пашырэнне сеткі вышэйшых і сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў і прафесійна-тэхнічных вучылішчаў. Навукова-даследчыя ўстановы і іх дзейнасць. Дасягненні беларускай навукі. БДУ. А. Сеўчанка. АН БССР. В. Купрэвіч, М. Барысевіч. Асноўная тэматыка навуковых даследаванняў.

Творчасць І. Мележа, М. Танка, І. Шамякіна, К. Крапівы і інш. Крытычнае пераасэнсаванне гісторыі і сучаснасці маладым пакаленнем пісьменнікаў. А. Адамовіч, В. Быкаў, А. Вяцінскі, У. Караткевіч, І. Навуменка, І. Чыгрынаў і інш. Дасягненні ў тэатральным, музычным, выяўленчым і манументальным мастацтве. М. Савіцкі. Архітэктура і горадабудаўніцтва. Развіццё і дзейнасць культурна-асветных устаноў.

Беларусь на міжнароднай арэне. Дзейнасць дэлегацыі Беларусі ў ААН. Членства Беларусі ў міжнародных арганізацыях: ЮНЕСКА, Міжнароднай арганізацыі працы, Сусветнай арганізацыі здароў'я і інш. Эканамічнае і гандлёвае супрацоўніцтва з замежнымі краінамі. Культурныя, навуковыя, спартыўныя і турыстычныя сувязі БССР.

Палітыка «перабудовы». Канцэпцыя паскарэння сацыяльна-эканамічнага развіцця краіны. Курс на ўдасканаленне сацыялізму. Дэмакратызацыя грамадства. Рэфармаванне палітычнай сістэмы. Галоснасць. Ажыўленне царкоўнага жыцця. Узнікненне нефармальных аб'яднанняў «Талака», «Паходня», «Узгор'е» і інш. Новы этап рэабілітацыі ахвяр палітычных рэпрэсій. І з'езд народных дэпутатаў СССР. Дэмакратызацыя выбарчай сістэмы. Выбары ў Вярхоўны Савет БССР (1990). Рашэнні Вярхоўнага Савета БССР аб уласнасці і пераходзе да рынку. Узнікненне палітычных партый і грамадскіх рухаў. Беларускі народны фронт «Адраджэнне». Аб'яднаная дэмакратычная партыя Беларусі. Аслабленне пазіцый КПБ у палітычным жыцці рэспублікі. Палітычны крызіс у СССР, асаблівасці яго праяўлення ў Беларусі. Спробы рэфармавання СССР. Прычыны крызісу перабудовы.

БЕЛАРУСЬ НА СУЧАСНЫМ ЭТАПЕ РАЗВІЦЦЯ

Гістарыяграфія. Крыніцы.

Абвяшчэнне незалежнасці Рэспублікі Беларусь. Узмацненне руху за нацыянальнае адраджэнне і суверэннітэт Беларусі. Дэкларацыя Вярхоўнага Савета БССР ад 27 ліпеня 1990 г. аб дзяржаўным суверэннітэце рэспублікі. Правал жніўнянскага путчу 1991 г. і яго ўздзеянне на грамадска-палітычнае развіццё ў Беларусі. Прыпыненне дзейнасці КПСС — КПБ. Наданне Дэкларацыі аб суверэннітэце статуса канстытуцыйнага закона. Абвяшчэнне Рэспублікі Беларусь і ўвядзенне новай дзяржаўнай сімволікі. Распад СССР, утварэнне Садружнасці Незалежных Дзяржаў (СНД). Перамены ў сістэме органаў улады і кіравання ў сувязі з абвяшчэннем незалежнасці рэспублікі. Законатворчасць Вярхоўнага Савета. Прыняцце новай Канстытуцыі.

Выбары Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь. Рэфармаванне сістэмы выканаўчай улады. Рэфэрэндумы 1995 і 1996 гг. Змены ў Канстытуцыі. Змяненні ў сістэме заканадаўчай улады. Выбары Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь у верасні 2001 г. Дзяржаўныя інстытуты і

ідэалагічныя працэсы ў сучаснай Беларусі. Прыняцце заканадаўчых дакументаў аб свабодзе сумлення і рэлігійных арганізацыях.

Сацыяльна-эканамічнае становішча. Цяжкасці пераходу ад цэнтралізаванай адміністрацыйна-каманднай сістэмы да рыначнай эканомікі. Разрыў ранейшых эканамічных сувязей. Энергетычная праблема. Скарачэнне маштабаў вытворчасці. Інфляцыйныя працэсы. Зніжэнне ўзроўню жыцця насельніцтва. Наступствы Чарнобыльскай катастрофы. Сацыяльная напружанасць у грамадстве.

Эканамічныя рэформы. Усталяванне розных форм уласнасці і гаспадарання. Прыватызация і яе супярэчнасці. Стварэнне камерцыйных структур і сумесных прадпрыемстваў. Знешнеэканамічныя сувязі. Станаўленне рыначных адносін у аграрным сектары эканомікі. Фермерства.

Пошукі шляхоў выхаду з крызісу ў эканоміцы. Праграма Прэзідэнта і Кабінета Міністраў па выхадзе з крызісу. Зніжэнне інфляцыі, ажыўленне вытворчасці. Курс на сацыяльна арыентаваную рыначную эканоміку. Наступствы валютна-фінансавага крызісу 1998 г. Цяжкасці эканамічнага развіцця.

Знешняя палітыка. Дыпламатычнае прызнанне Рэспублікі Беларусь. Статус без'ядзернай і нейтральнай дзяржавы. Канцэпцыя нацыянальнай бяспекі краіны. Павышэнне актыўнасці Рэспублікі Беларусь у дзейнасці ААН.

Расійскі напрамак у знешняй палітыцы Беларусі. Эканамічная інтэграцыя з Расіяй. Стварэнне супольнасці суверэнных рэспублік. Цяжкасці ў пашырэнні інтэграцыі. Дагавор аб Саюзе Беларусі з Расіяй 1997 г. Супрацоўніцтва з Расіяй на міжрэгіянальным узроўні. Заходні вектар знешняй палітыкі. Паглыбленне знешнеэканамічных сувязей. Стварэнне міжнародных фінансава-эканамічных груп.

Навука і культура. Уплыў дэмакратызацыі грамадска-палітычнага жыцця на актывізацыю духоўнага патэнцыялу рэспублікі. Прыняцце Закона аб адукацыі і Закона аб культуры 1991 г. Наданне беларускай мове статуса дзяржаўнай. Удасканаленне сістэмы нацыянальнай адукацыі. Рэформа агульнаадукацыйнай школы, змены ў сістэме падрыхтоўкі спецыялістаў у ВНУ. Развіццё недзяржаўных навучальных устаноў. Супярэчнасці і перспектывы развіцця беларускай навукі. Рэформа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, інтэграцыя ў міжнародную навуковую супольнасць. Развіццё навукі ў вышэйшай школе. БДУ. Новы этап у развіцці літаратуры, мастацтва: дасягненні, цяжкасці. Зварот пісьменнікаў да асэнсавання беларускай гісторыі. Правядзенне музычных фестываляў: «Славянскі базар» у Віцебску, «Музычнае Палессе», беларускай песні і паэзіі ў Маладзечне і інш. Пашырэнне нефармальных тэндэнцый у выяўленчым мастацтве. Праблемы і перспектывы беларускага культурнага адраджэння.

ЛІТАРАТУРА

АСНОЎНАЯ

Крыніцы

- Беларускія летапісы і хронікі. Мн., 1997.
Белоруссия в эпоху капитализма: Сб. док. и материалов: В 2 т. Мн., 1983; 1990.
Белоруссия в эпоху феодализма: Сб. док. и материалов: В 4 т. М., 1959—1979.
Беларусізацыя. 1920-я гады: Дак. і матэрыялы. Мн., 2001.
Белорусские остарбайтеры. Т. 1—5: Док. и материалы. Мн., 1996—1998.
Восстание в Литве и Белоруссии 1863—1864. Док. и материалы. М., 1965.
Всенародное партизанское движение в Белоруссии в годы Великой Отечественной войны: Док. и материалы. Мн., 1973—1988.
Знешняя палітыка Беларусі: 3б. док. і матэрыялаў. Т. 1—5. Мн., 1997—2002.
Полное собрание русских летописей. Т. 32. М., 1975; Т. 35. М., 1980.
Праграмныя дакументы палітычных партый / Склад. П. І. Брыгадзін. Мн., 1994.
Публицистика белорусских народников. Мн., 1993.
Уния в документах: Сб. док. и материалов. Мн., 1997.
Хрестоматия по истории Белоруссии: С древнейших времен до 1917 г. Мн., 1977.
Хрестоматия по истории БССР (1917—1983). Мн., 1984.

Падручнікі і вучэбныя дапаможнікі

- Гісторыя Беларускай ССР: У 5 т. Мн., 1972—1975.
Гісторыя Беларусі: Навуч. дапам. / А. Г. Кахановіч, С. М. Ходзін, А. А. Яноўскі і інш. Мн., 2001.
Гісторыя Беларусі: У 6 т. Т. 1. Старажытная Беларусь: ад першапачатковага засялення да сярэдзіны XIII ст. Мн., 2000.
Гісторыя Беларусі: У 2 ч. Ч. 1. Ад старажытных часоў па люты 1917; Ч. 2. Люты 1917—2000 / Пад рэд. Я. К. Новіка, Г. С. Марцуля. Мн., 2000.
Гісторыя Беларусі: У 2 ч. Ч. 1. Са старажытных часоў да канца XVIII ст. Мн., 2000; Ч. 2. XIX—XX ст.: Курс лекцый. Мн., 2002.
Гісторыя сялянства Беларусі: У 3 т. Т. 1. Мн., 1997; Т. 2. Мн., 2002.
Доўнар-Запольскі М. В. Гісторыя Беларусі. Мн., 1994.
История политических партий: Материалы для самостоятельной работы студентов / Под общ. ред. В. К. Коршука, И. Ф. Романовского. Мн., 2002.
Круталевич В. А. История Беларуси: становление национальной державности (1917—1922). Мн., 1999.
Лыч Л. М., Навіцкі У. Л. Гісторыя культуры Беларусі. Мн., 1996.
Нарысы гісторыі Беларусі: У 2 ч. / Рэд. М. П. Касцюк і інш. Мн., 1994—1995.
Эканамічная гісторыя Беларусі. Мн., 1999.
Этнаграфія беларусаў: гістарыяграфія, этнагенез, этнічная гісторыя. Мн., 1985.
Юхо Я. А. Кароткі нарыс гісторыі і права Беларусі. Мн., 1992.

ДАДАТКОВАЯ

Крыніцы

- Архіў уніяцкіх мітрапалітаў. Дакументы да гісторыі царквы ў Беларусі XV—XVI ст. Мн., 1999.
Белорусская ССР за 50 лет: Стат. сб. Мн., 1968.
Борьба за Советскую власть в Белоруссии 1918—1920: Сб. док. и материалов: В 2 т. Мн., 1968; 1971.
Вішнеўскі А. Ф., Юхо Я. А. Гісторыя дзяржавы і права ў Беларусі ў дакументах і матэрыялах. Мн., 1998.

- Гісторыя Беларусі ў дакументах і матэрыялах. Т. 1. Мн., 1936.
- Дакументы і матэрыялы па гісторыі Беларусі (1772—1903 гг.). Т. 2. Мн., 1940.
- Документы и материалы по истории Белоруссии (1900—1917). Т. 3. Мн., 1953.
- Дэкларацыя Вярхоўнага Савета БССР аб дзяржаўным суверэнітэце БССР (27 ліпеня 1990 г.). Мн., 1990.
- Закон Рэспублікі Беларусь «Аб мовах у Беларускай ССР». Мн., 1990.
- История Беларуси в документах и материалах / Авт.-сост. Н. Н. Кузнецов, В. Г. Мазец. Мн., 2000.
- Каліноўскі К.* На нашу вольнасць: Творы, дакументы. Мн., 1999.
- Калиновский К.* Из печатного и рукописного наследия. Мн., 1988.
- Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь. Мн., 1994, 1996.
- Канун и начало войны: Док. и материалы. Л., 1991.
- Кооперативно-колхозное строительство в СССР: Док. и материалы. М., 1991.
- Луцкевіч А.* За 25 гадоў (1903—1928). Успаміны аб працы першых беларускіх палітычных арганізацый: БРГ, БСГ. Мн., 1991.
- Метрыка Вялікага княства Літоўскага: (Копія канца XIV ст.). Мн., 2000.
- На крутым павароце. Ідэолага-палітычная барацьба на Беларусі ў 1919—1931 гг. Дакументы, матэрыялы, аналіз. Мн., 1999.
- Народное образование в БССР: Сб. док. и материалов: В 2 т. Мн., 1979—1980.
- «Нацистское золото» из Беларуси: Док. и материалы. Мн., 1998.
- Платонаў Р. П.* Беларусь у міжваенны перыяд. Старонкі палітычнай гісторыі ў святле архіўных крыніц. Мн., 2001.
- Платонов Р. П.* Белоруссия, 1941-й: известный и неизвестный. По документам Национального архива Республики Беларусь. Мн., 2000.
- Польско-советская война 1919—1920: (Ранее не опубликованные документы и материалы). М., 1994. Ч. 1—2.
- Революционный подъем в Литве и Белоруссии в 1861—1862 гг.: Сб. док. М., 1964.
- Русско-белорусские связи: Сб. док. (1570—1667). Мн., 1963.
- Русско-белорусские связи во второй половине XVII в. (1667—1686): Сб. док. Мн., 1972.
- Слова пра паход Ігаравы. Мн., 1985.
- Слуцкі збройны чын 1920 г. у дакументах і ўспамінах. Мн., 2001.
- Социально-политическая борьба народных масс Белоруссии: Сб. док. и материалов. Мн., 1988.
- Статут ВКЛ. Тэкст. Даведнік. Каментарыі. Мн., 1989.
- Федеративный договор. Документы. М., 1992.
- Фисенко В. Н.* Хартия сотрудничества. Мн., 1993.

Падручнікі і вучэбныя дапаможнікі

- Актуальныя пытанні гісторыі БССР (савецкі перыяд). Мн., 1990.
- Актуальныя пытанні гісторыі Беларусі ад старажытных часоў да нашых дзён. Мн., 1992.
- Антон Луцкевич: Материалы следственного дела НКВД БССР / Науч. ред. В. Н. Михнюк. Мн., 1997.
- Гісторыя Беларусі: новае ў даследаванні і выкладанні. Мн., 1999.
- Дзмітрачкоў П. Ф.* Старажытная гісторыя Беларусі. Магілёў, 1999.
- Ермаловіч М. І.* Старажытная Беларусь. Мн., 1990, 1994.
- З гісторыі палітычных партый: Вучэб. дапам. для студэнтаў. Мн., 1993.
- История Беларуси: Учеб.-информ. пособие / Под ред. А. Г. Кохановского, О. А. Яновского. Мн., 2001.
- История политических партий России и Беларуси (конец XIX — первая четверть XX вв.). Мн., 2001.
- Ковкель И. И., Ярмусик Э. С.* История Беларуси. Мн., 1998.
- Матэрыялы па гісторыі Беларусі. Мн., 2000.
- Октябрь и судьбы политической оппозиции. Гомель, 1993.

Очерки истории, науки и культуры Беларуси. IX—XX вв. Мн., 1996.
Сагановіч Г. Нарыс гісторыі Беларусі ад старажытнасці да канца XVIII ст. Мн., 2001.

Даследаванні

- Абецедарский Л. С.* Белоруссия и Россия XVI—XVII вв. Мн., 1978.
Агіевіч У. У. Імя і справа Скарыны: У чьіх руках спадчына. Мн., 2002.
Адамушка У. І. Палітычныя рэпрэсіі 20—50-х гг. на Беларусі. Мн., 1994.
Актуальные проблемы формирования правового государства в Республике Беларусь. Мн., 1996.
Аляксееў В. П., Вітаў М. У., Цягака Л. У. Расавая геаграфія беларусаў і праблемы этнагенезу. Мн., 1994.
Анішчанка Я. К. Беларусь у часы Кацярыны II (1772—1796). Мн., 1998.
Арлоў У. А. Таямніцы полацкай гісторыі. Мн., 1994.
Беларусь на мяжы тысячагоддзяў / *І. М. Абрамаў, Я. М. Бабосаў, А. У. Верашчагіна і інш.* Мн., 2000.
Беларусь на пути к европейской интеграции: вопросы суверенитета. Мн., 1997.
Беларусь паміж Усходам і Захадам: Праблемы міжнацыянальнага, міжрэлігійнага і міжкультурнага ўзаемадзеяння, дыялогу і сінтэзу. Ч. 1, 2. Мн., 1997.
Беларусазнаўства: Навуч. дапам. / Пад рэд. *П. І. Брыгадзіна.* Мн., 1997.
Белоруссия и Россия: отечества и государства. М., 1997.
Біч М. Беларускае адраджэнне ў XIX — пачатку XX ст. Мн., 1993.
Блинова Т. Иезуиты в Белоруссии. Мн., 1990.
Бригадин П. И. Эсеры в Беларуси (конец XIX в. — февраль 1917 г.). Мн., 1994.
Брыгадзін П. І., Мацяс І. Д. Усевалад Ігнатаўскі: Палітычны дзеяч, вучоны. Мн., 1998.
Бяспалая М. Беларуская вёска ў першыя гады нэпа (1921—1923). М., 1999.
Валаханович И. А. Антисоветское подполье на территории Беларуси в 1944—1953 гг. Мн., 2002.
Варонка Я. Беларускі рух ад 1917 да 1920 г. Кароткі агляд. Мн., 1991.
Волкогонов Д. А. Семь вождей. Галерея лидеров СССР: В 2 кн. Мн., 1995.
Врублевский А. П., Протько Т. С. Из истории репрессий против белорусского крестьянства. 1929—1934 гг. Мн., 1992.
Ганцова С. К., Чамярыцкі В. А., Штыхаў Г. В. Сведкі беларускай мінуўшчыны (VI—XV ст.). Мн., 1996.
Гарбачова В. В. Паўстанне 1830—1831 гадоў на Беларусі. Мн., 2001.
Голенченко Г. Я. Идеиные и культурные связи восточнославянских народов в XVI — середине XVII вв. Мн., 1989.
Голубеў В. Ф. Сялянскае землеўладанне і землекарыстанне на Беларусі XVI—XVIII ст. Мн., 1992.
Глушаков В. В. Беларусь на пороге тысячелетий. Мн., 1999.
Государственность Беларуси. Проблемы формирования в программах политических партий. Мн., 1999.
Грицкевич А. П. Социальная борьба горожан (XVI—XVIII вв.). Мн., 1979.
Емельянчык У. Паланез для касінераў: (З падзей паўстання 1794 г. пад кіраўніцтвам Т. Касцюшкі на Беларусі). Мн., 1994.
Ермаловіч М. І. Беларуская дзяржава Вялікае княства Літоўскае. Мн., 2000.
Ермолович В. И., Жумарь С. В. Огнем и мечом: Хроника польского националистического подполья в Белоруссии (1939—1953 гг.). Мн., 1994.
Забайскі М. М. Расійская Дзяржаўная дума ў грамадска-палітычным жыцці Беларусі (1906—1917 гг.). Мн., 1999.
Загарульскі Э. М. Заходняя Русь у IX—XIII ст. Мн., 1998.
Запруднік Я. Беларусь на гістарычных скрыжаваннях. Мн., 1996.
Зелинский П. И. Политическая работа КПЗБ в массах. 1928—1939 гг. Мн., 1988.

- З гісторыі уніяцтва ў Беларусі (да 400-годдзя Брэсцкай уніі) / Пад рэд. М. В. Біча, П. А. Лойкі. Мн., 1996.
- Игнатенко А. П.* Борьба белорусского народа за воссоединение с Россией (вторая половина XVII—XVIII вв.). Мн., 1974.
- Игнаценка І. М.* Кастрычніцкая рэвалюцыя на Беларусі: Асаблівасці і вынікі. Мн., 1995.
- Ігнатоўскі У. М.* Кароткі нарыс гісторыі Беларусі. Мн., 1991.
- Иностранная военная интервенция в Белоруссии 1917—1920 гг. Мн., 1990.
- Каваленя А. А.* Прагерманскія саюзы моладзі на Беларусі. Мн., 1999.
- Калечиц Е.* Первоначальное заселение территории Белоруссии. Мн., 1984.
- Кандыбовіч С.* Разгром нацыянальнага руху ў Беларусі / Аўт. прадм. В. Скалабан. Мн., 2000.
- Канфесіі на Беларусі (канец XVIII—XX ст.). Мн., 1998.
- Касцюк М. П.* Бальшавіцкая сістэма ўлады на Беларусі. Мн., 2000.
- Каханоўскі Г. А.* Археалогія і гістарычнае краязнаўства Беларусі ў XVI—XIX ст. / Навук. рэд. Л. Д. Побаль. Мн., 1984.
- Каханоўскі Г. А., Каханоўскі А. Г.* Руплівец нашай старасветчыны: Яўстах Тышкевіч. Мн., 1991.
- Кісялёў Г. В.* На пераломе дзвюх эпох: Паўстанне 1863 г. на Міншчыне. Мн., 1990.
- Краўцэвіч А. К.* Стварэнне Вялікага княства Літоўскага. Мн., 1998.
- Крук У. П. Сялянскі рух на Беларусі. 1864 — 1900. Мн., 1993.
- Круталевіч В. А.* На путях национального самоопределения: БНР—БССР—РБ. Мн., 1995.
- Культурна-нацыянальныя працэсы на Беларусі ў другой палове XIX—XX ст.: Зб. навук. прац / Пад агульн. рэд. М. Забаўскага, І. Канапацкага. Мн., 1998.
- Куль-Сяльвёрстава С. Я.* Беларусь на мяжы стагоддзяў (другая палова XVIII — 1820 г.). Мн., 2000.
- Лабынцаў Ю.* Пачатак Скарынам. Беларуская друкаваная літаратура эпохі Рэнэсансу. Мн., 1990.
- Ладысеў У. Ф., Брыгадзін П. І.* На пераломе эпох: Станаўленне беларускай дзяржаўнасці (1917—1920 гг.). Мн., 1999.
- Ладысев В. Ф.* В борьбе за демократические права и свободы: (Из исторического опыта Компартии Западной Белоруссии, 1929—1938 гг.). Мн., 1988.
- Лемяшонок У. І.* Вызваленне — без грыфа «Сакрэтна». Мн., 1996.
- Літвін А. М.* Акупацыя Беларусі (1941—1944): Пытанні супраціву і калабарацыі. Мн., 2000.
- Лойка П. А.* Шляхта беларускіх зямель у грамадска-палітычным жыцці Рэчы Паспалітай другой паловы XVI — першай трэці XVII ст. Мн., 2002.
- Лойка П. А.* Прыватнаўласніцкія сяляне Беларусі: Эвалюцыя феадальнай рэнты ў 2-й палове XVII—XVIII ст. Мн., 1991.
- Луговцова С. А.* Политика российского самодержавия по отношению к дворянству Белоруссии в конце XVIII — первой половине XIX в. Мн., 1997.
- Луцкевіч А.* Польская акупацыя ў Беларусі. Мн., 1992.
- Марозава С.* Уніяцкая царква ў культурна-гістарычным развіцці Беларусі (1596—1839 гг.). Гродна, 1996.
- Мартос А.* Беларусь в исторической, государственной и церковной жизни. Мн., 1990.
- Мельнікаў А. А.* Кірыл, епіскап Тураўскі. Мн., 2000.
- Михнюк В. Н.* Социалистические преобразования в западных областях БССР (сентябрь 1939 — июнь 1941 гг.): Историогр. очерк. Мн., 1979.
- Михнюк В. Н.* Становление и развитие исторической науки Советской Белоруссии (1919—1941 гг.) / Под ред. П. Т. Петрикова. Мн., 1985.
- Міхнюк У. М.* Арыштаваць у высылцы: Дакументальны нарыс пра А. Дудара. Мн., 1996.
- Насевіч В. Л.* Пачаткі Вялікага княства Літоўскага: Падзеі і асобы. Мн., 1993.
- Опыт тысячелетия. Средние века и эпоха Возрождения. М., 1996.

- Павлов Я. С.* Советско-германские договоры 1939—1941 гг.: Трагедия тайных сделок. Мн., 1996.
- Падокшын С. А.* Унія. Дзяржаўнасць. Культура (філасофска-гістарычны аналіз). Мн., 1998.
- Палітычныя партыі Беларусі: Дапам. для вывучаючых гісторыю Беларусі. Мн., 1994.
- Первая мировая война — пролог XX века. М., 1998.
- Пілецкі В. А.* Першабытнае грамадства на Беларусі. Мн., 1996.
- Пилипенко М.* Возникновение Белоруссии. Новая концепция. Мн., 1991.
- Платонаў Р. П.* Лёсы: Гісторыка-дакументальныя нарысы аб людзях і малавядомых падзеях духоўнага жыцця ў Беларусі 20—30-х гг. Мн., 1998.
- Платонаў Р. П.* На крутым павароце: Ідэолага-палітычная барацьба на Беларусі ў 1929—1931 гг. Мн., 1999.
- Праблемы ўз'яднання Заходняй Беларусі з БССР: Гісторыя і сучаснасць / Адк. рэд. П. І. Брыгадзін, У. Ф. Ладысеў. Мн., 2000.
- Рудовіч С.* Час выбару: Праблема самавызначэння Беларусі ў 1917 г. Мн., 2001.
- Саверчанка І. В.* Сымон Будны — гуманіст і рэфарматар. Мн., 1993.
- Сагановіч Г.* Невядомая вайна 1654—1667 гг. Мн., 1995.
- Сарокін А. М.* На ростанях айчынай гісторыі. Беларуская вёска (1917—1990 гг.). Мн., 1999.
- Сачанка Б.* Беларуская эміграцыя. Мн., 1991.
- Седов В. В.* Славяне в древности. М., 1994.
- Скарына і яго эпоха. Мн., 1990.
- Славяне и их соседи. М., 1999.
- Слобожанін В. П.* Земское самоуправление в Беларуси (1905—1917 гг.). Мн., 1994.
- Снапкоўскі У. Е.* Знешнепалітычная дзейнасць Беларусі. 1944—1953 гг. Мн., 1997.
- Содружество Независимых Государств: портрет на фоне перемен / Авт.-сост. А. Белько и др.; Отв. ред. И. М. Коротченя. Мн., 1996.
- Сокал С. Ф.* Кароткі агляд гістарычнай, палітычнай і прававой думкі Беларусі. Магілёў, 1999.
- Соловьев А. К.* Белорусская Центральная Рада: создание, деятельность, крах. Мн., 1995.
- Сосна У. А.* Фарміраванне саслоўна-групавога складу сялянства Беларусі ў канцы XVIII — 1-й палове XIX ст. Мн., 2000.
- Сташкевич Н. С.* Приговор революции: Крушение антисоветского движения в Белоруссии, 1917—1925. Мн., 1985.
- Страницы истории Компартии Белоруссии: суждения, аргументы, факты / Сост. Ю. П. Смирнов, Н. С. Сташкевич; Под ред. Р. П. Платонова. Мн., 1990.
- Сямашка Я.* Армія Краёва на Беларусі. Мн., 1994.
- Таляронак С.* Грамадска-палітычны рух на Беларусі (канец XVIII — 30-я гг. XIX ст.). Мн., 1998.
- Тарле Е. В.* Нашествие Наполеона на Россию. М., 1992.
- Тимохович И. В.* Битва за Белоруссию. Мн., 1994.
- Турунак Ю.* Беларусь пад нямецкай акупацыяй. Мн., 1993.
- Турук Ф. Ф.* Белорусское движение. Очерк истории национального и революционного движения белорусов / Предисл. А. Кавки. Мн., 1994.
- Урбан П.* Да пытанняў этнічнай прыналежнасці старажытных ліцьвінаў. Мн., 1994.
- Улашчык М. М.* Працы па археаграфіі і крыніцазнаўству гісторыі Беларусі: 3 рукапіснай спадчыны / Уклад.: Я. М. Кісялёва, В. У. Скалабан; Рэдкал.: Н. М. Дзятчык і інш. Мн., 1999.
- Філаматы і філарэты. Мн., 1998.
- Ходзін С. М.* Крыніцы гісторыі Беларусі (гісторыка-генетычнае і кампаратыўнае вывучэнне): Вучэб. дапам. Мн., 1999.
- Ходзін С. М.* Гісторыя культуры Беларусі ў 1920—1930-я гг.: Дапам. для студэнтаў. Мн., 2001.
- Чаропка В.* Уладары Вялікага княства. Мн., 1996.

- Цвікевич А.* Краткий очерк возникновения БНР. Мн., 1990.
- Цітоў В. С.* Этнаграфічная спадчына. Беларусь: краіна і людзі. Мн., 2001.
- Цьвікевіч А.* «Западно-руссизм». Нарысы з гісторыі грамадскай мыслі на Беларусі ў XIX і пачатку XX в. 2-е выд. Мн., 1993.
- Шадурский В. Г.* Культурные связи Беларуси со странами Центральной и Западной Европы (1945—1990 гг.). Мн., 2000.
- Шалькевич В. Ф.* Кастусь Калиновский: Страницы биографии. Мн., 1988.
- Швед В. В.* Беларускія старонкі дзекабрыстаў. Мн., 1998.
- Швед В. В.* Паміж Польшчай і Расіяй: Грамадска-палітычнае жыццё на землях Беларусі (1772—1863). Гродна, 2001.
- Юхо Я. А.* За вольнасць нашу і вашу: Тадэвуш Касцюшка. Мн., 1992.
- Янушкевіч Я.* Неадменны сакратар адраджэння: Вацлаў Ластоўскі. Мн., 1995.

Навукова-даведачныя выданні

- Архітэктура Беларусі: Энцыкл. давед. / Рэдкал.: А. А. Воінаў і інш. Мн., 1993.
- Асветнікі зямлі Беларускай: Энцыкл. давед. Мн., 2001.
- Беларуская Савецкая Энцыклапедыя: У 12 т. Мн., 1969—1975. Т. 1—2.
- Беларуская энцыклапедыя: У 18 т. Мн., 1996—2002. Т. 1—14.
- Беларуская ССР: Кароткая энцыкл. Мн., 1976—1981. Т. 1—5.
- Беларусь: Энцыкл. давед. Мн., 1995.
- Беларусь у Вялікай Айчыннай вайне (1941—1945): Энцыкл. Мн., 1990.
- Бібліяграфія па гісторыі Беларусі: Феадалізм і капіталізм. Мн., 1969.
- Беларускія пісьменнікі: Біябібліягр. давед. Мн., 2000. Т. 1—6.
- Ілюстраваная хрэналогія гісторыі Беларусі: Ад старажытнасці да пачатку XX ст. Мн., 1995.
- История Беларуси: Сл.-справ. Мн., 2000.
- Мысліцелі і асветнікі Беларусі: Энцыкл. давед. Мн., 1995.
- Ф. Скарына і яго час: Энцыкл. давед. Мн., 1988.
- Хрэналогія гісторыі Беларусі. Мн., 1992.
- Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: У 6 т. Мн., 1993—2001.
- Энцыклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі: У 5 т. Мн., 1982—1987.
- Этнаграфія Беларусі: Энцыкл. Мн., 1983.

Пытанні для ўступнага экзамена

1. Асэнсаванне гістарычнага лёсу беларусаў. Канцэпцыі польскіх і расійскіх гісторыкаў XIX ст.
2. Перыядызацыя гісторыі Беларусі. Важнейшыя крыніцы па гісторыі Беларусі.
3. Зараджэнне і развіццё беларускай нацыянальнай гістарыяграфіі.
4. Пачатковае засяленне тэрыторыі Беларусі. Агульная характарыстыка каменнага веку Беларусі.
5. Агульная характарыстыка бронзавага і жалезнага вякоў Беларусі.
6. Рассяленне славян і праблема станаўлення дзяржаўнай улады на беларускіх землях.
7. Крыніцы і гістарыяграфія па праблеме ўтварэння раннефеадальных дзяржаў на беларускіх землях (IX – першая палова XIII ст.).
8. Дзяржаўны лад, сацыяльна-эканамічнае развіццё Полацкага княства ў IX – XI стст.
9. Сацыяльна-эканамічнае і палітычнае развіццё Полацкага княства ў XII–першай палове XIII стст.
10. Тураўскае княства ў IX–XII стст.
11. Землі Беларускага Панямоння і Падняпроўя ў IX–XII стст.
12. Барацьба беларускіх земляў-княстваў з крыжацкай агрэсіяй і нашэсцем мангола-татараў.
13. Рэлігія і культура беларускіх земляў у X–XIII стст.
14. Гістарыяграфія і крыніцы па праблеме утварэння Вялікага княства Літоўскага.
15. Утварэнне і умацаванне Вялікага княства Літоўскага (XIII–XIV ст.).
16. Дзяржаўны лад Вялікага княства Літоўскага (XIII–XIV ст.).
17. Эканамічнае развіццё і сацыяльныя адносіны ў ВКЛ у XIII–XV ст.
18. Палітычнае развіццё ВКЛ у канцы XIV–першай палове XVI ст.
19. Культура Беларусі XIV–XV ст.
20. Гістарыяграфія і асноўныя крыніцы па гісторыі Беларусі XVI–першай паловы XVII стст.
21. Знешняя палітыка і войны ВКЛ у першай палове XVI ст.
22. Дзяржаўны лад і адміністрацыйна-тэрытарыяльны падзел ВКЛ у XVI ст.
23. Лівонская вайна і ВКЛ.
24. Люблінская унія 1569 г. Утварэнне Рэчы Паспалітай.
25. Усталяванне фальваркава-паншчыннай сістэмы і прыгонніцтва на Беларусі (XVI–першая палова XVII ст.).
26. Царква і рэлігія на Беларусі ў XVI–першай палове XVII ст.
27. Культура Беларусі XVI ст.
28. Гістарыяграфія і асноўныя крыніцы па гісторыі Беларусі XVII – першай паловы XVIII ст.
29. Казацка-сялянская вайна 1648–1651 гг. на Беларусі.
30. Вайна Расіі з Рэччу Паспалітай 1654–1667 гг.
31. Палітычны крызіс Рэчы Паспалітай.
32. Эканамічнае становішча і сацыяльныя супярэчнасці ў ВКЛ (сярэдзіна XVII – першая палова XVIII стст.).
33. Паўночная вайна на Беларусі.
34. Культура Беларусі XVII – першай паловы XVIII стст.
35. Сацыяльна-эканамічнае развіццё Беларусі ў другой палове XVIII ст.
36. Спробы дзяржаўных рэформ. Першы і другі падзелы Рэчы Паспалітай.
37. Паўстанне 1794 г. і трэці падзел Рэчы Паспалітай.
38. Культура Беларусі другой паловы XVIII ст.
39. Гістарыяграфія і крыніцы па гісторыі Беларусі XIX ст.
40. Адміністрацыйна-тэрытарыяльны падзел Беларусі ў першай палове XIX ст.
41. Сацыяльна-эканамічнае развіццё Беларусі ў першай палове XIX ст.
42. Вайна 1812 г. і Беларусь.

43. "Польскае" пытанне і ўрадавая палітыка ў першай палове XIX ст. на Беларусі
44. Грамадска-палітычныя рухі на Беларусі ў першай палове XIX ст.
45. Культура Беларусі першай паловы XIX ст.
46. Гістарыяграфія і крыніцы па гісторыі Беларусі другой паловы XIX ст.
47. Адмена прыгоннага права на Беларусі.
48. Паўстанне 1863 г. на Беларусі.
49. Буржуазныя рэформы 60-х – 70-х гг. XIX ст. на Беларусі.
50. Сацыяльна-эканамічнае развіццё беларускіх земляў у другой палове XIX ст.
51. Грамадска-палітычнае развіццё Беларусі другой паловы XIX ст.
52. Фарміраванне беларускай нацыі.
53. Культура Беларусі 60–90-х гг. XIX ст.
54. Гістарыяграфія і крыніцы па гісторыі Беларусі пачатку XX ст.
55. Развіццё капіталістычных адносін на Беларусі ў пачатку XX ст.
56. Дзейнасць палітычных партый на Беларусі ў пачатку XX ст.
57. Рэвалюцыйныя падзеі 1905–1907 гг. на Беларусі.
58. Сталыпінскія рэформы на Беларусі.
59. Эканамічнае развіццё і грамадска-палітычнае жыццё Беларусі ў 1907–1914 гг.
60. Культура Беларусі пачатку XX ст.
61. Гістарыяграфія і крыніцы па гісторыі станаўлення беларускай дзяржаўнасці (1914–1920 гг.).
62. Беларусь у гады Першай сусветнай вайны.
63. Лютаўская буржуазна-дэмакратычная рэвалюцыя на Беларусі.
64. Беларускі нацыянальны рух у перыяд ад лютага да кастрычніка 1917 г.
65. Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя і ўсталяванне савецкай улады на Беларусі.
66. Утварэнне БССР і Літоўска-Беларускай ССР.
67. Беларусь у час польска-савецкай вайны.
68. Гістарыяграфія і крыніцы па гісторыі Беларусі 20-30 – х гг. XX ст.
69. Грамадска-палітычнае жыццё і нацыянальна-дзяржаўнае будаўніцтва Беларусі ў 20-я гг. XX ст.
70. НЭП на Беларусі.
71. Станаўленне беларускай савецкай культуры ў 1920-х гг.
72. Індустрыялізацыя ў БССР.
73. Калектывізацыя ў БССР.
74. Грамадска-палітычнае і культурнае жыццё ў БССР у 1930-я гг.
75. Палітычныя рэпрэсіі на Беларусі ў 1930-я гг.
76. Заходняя Беларусь пад уладай Польшчы.
77. Гістарыяграфія і крыніцы па гісторыі Другой сусветнай вайны на Беларусі.
78. Заходняя Беларусь у геапалітычных планах Германіі і Савецкага Саюза. Уз'яднанне Заходняй Беларусі з БССР.
79. Беларусь на пачатку Вялікай Айчыннай вайны.
80. Нацысцкі акупацыйны рэжым на тэрыторыі Беларусі.
81. Партызанская і падпольная барацьба на тэрыторыі Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны.
82. Вызваленне Беларусі (восень 1943 г. – лета 1944 г.).
83. Гістарыяграфія і крыніцы па гісторыі Беларусі другой паловы XX ст.
84. Развіццё прамысловасці і сельскай гаспадаркі ў пасляваенны час на Беларусі (1945–1953 гг.).
85. Грамадска-палітычнае жыццё ў БССР у 1945-1953 гг.
86. Роля БССР у стварэнні ААН. Знешняя палітыка БССР ў 1945–1980-х гг.
87. Грамадска-палітычнае жыццё ў БССР у 1950-я – 80-я гг.
88. Развіццё прамысловасці і сельскай гаспадаркі БССР у 1950-я – 1980-я гг.
89. Культура Беларусі ў 1945–1980-я гг.

90. Палітыка "Перабудовы" на Беларусі.
91. Гістарыяграфія і крыніцы па гісторыі Беларусі сучаснага перыяду.
92. Абвяшчэнне незалежнасці Рэспублікі Беларусь.
93. Сацыяльна-эканамічнае развіццё Беларусі ў 1990 – 2010-ыя гг.
94. Грамадска-палітычнае развіццё Беларусі ў 1990 – 2010-ыя гг.
95. Асноўныя напрамкі знешняй палітыкі Беларусі ў 1990 – 2010-ыя гг.
96. Навука і культура на Беларусі ў 1990 – 2010-ыя гг.

**Критерии оценки знаний лиц,
поступающих в учреждение образования
«Полоцкий государственный университет»
для получения высшего образования II степени**

Оценка знаний лиц, поступающих на II степень высшего образования, осуществляется по десятибалльной шкале.

Лица, поступающие в учреждение высшего образования для получения высшего образования II степени, которые не явились на вступительное испытание по учебным дисциплинам без уважительных причин, либо получили отметки «один» – «пять», либо в ходе вступительных испытаний забрали документы из приемной комиссии, к участию в конкурсе не допускаются.

10 (десять) баллов:

- систематизированные, глубокие и полные знания по всем разделам программы вступительного испытания, а также по вопросам, выходящим за ее пределы;
- точное использование научной терминологии (в том числе на иностранном языке), стилистически грамотное, логически правильное изложение ответа на вопросы;
- безупречное владение профессиональным инструментарием учебных дисциплин, умение его эффективно использовать в постановке и решении научных и профессиональных задач;
- выраженная способность самостоятельно и творчески решать сложные проблемы в нестандартной ситуации;
- полное и глубокое усвоение основной и дополнительной литературы по дисциплинам, по которым проводится вступительное испытание;
- умение свободно ориентироваться в теориях, концепциях и направлениях в сфере профессиональной деятельности, давать им аналитическую оценку, использовать научные достижения смежных наук.

9 (девять) баллов:

- систематизированные, глубокие и полные знания по всем разделам программы вступительного испытания;
- точное использование научной терминологии (в том числе на иностранном языке), стилистически грамотное, логически правильное изложение ответа на вопросы билета, умение делать обоснованные выводы и обобщения;
- владение профессиональным инструментарием, умение его эффективно использовать в постановке и решении научных и профессиональных задач;
- способность самостоятельно и творчески решать сложные проблемы в нестандартной ситуации в рамках программы вступительного испытания;
- полное усвоение основной и дополнительной литературы, рекомендованной программой вступительного испытания;
- умение ориентироваться в теориях, концепциях и направлениях в сфере профессиональной деятельности и давать им аналитическую оценку.

8 (восемь) баллов:

- систематизированные, глубокие и полные знания по всем разделам программы вступительного испытания;
- использование научной терминологии (в том числе на иностранном языке), грамотное, логически правильное изложение ответа на вопросы билета, умение делать обоснованные выводы и обобщения;
- владение профессиональным инструментарием, умение его использовать в постановке и решении научных и профессиональных задач;
- способность самостоятельно и творчески решать сложные проблемы в рамках программы вступительного испытания;
- усвоение основной и дополнительной литературы, рекомендованной программой вступительного испытания;
- умение ориентироваться в теориях, концепциях и направлениях в сфере профессиональной деятельности и давать им аналитическую оценку.

7 (семь) баллов:

- систематизированные, полные знания по всем разделам программы вступительного испытания;
- использование научной терминологии (в том числе на иностранном языке), грамотное, логически правильное изложение ответа на вопросы, умение делать обоснованные выводы и обобщения;
- свободное владение типовыми решениями профессиональных задач;
- усвоение основной и дополнительной литературы, рекомендованной программой вступительного испытания;
- умение ориентироваться в основных теориях, концепциях в сфере профессиональной деятельности и давать им аналитическую оценку.

6 (шесть) баллов:

- достаточно полные и систематизированные знания в объеме программы вступительного испытания;
- использование необходимой научной терминологии, грамотное, логически правильное изложение ответа на вопросы, умение делать обобщения и обоснованные выводы;
- владение типовыми решениями профессиональных задач;
- усвоение основной литературы, рекомендованной программой вступительного испытания;
- умение ориентироваться в базовых теориях, концепциях и направлениях в сфере профессиональной деятельности и давать им сравнительную оценку.

5 (пять) баллов:

- недостаточно полный объем знаний по всем разделами программы вступительного испытания;
- использование научной терминологии, грамотное, логически правильное изложение ответов на вопросы с существенными ошибками, умение делать выводы;
- неполное владение типовыми решениями профессиональных задач;
- неполное усвоение основной литературы, рекомендованной программой вступительного испытания;
- недостаточное умение ориентироваться в базовых теориях, концепциях и направлениях в сфере профессиональной деятельности.

4 (четыре) балла:

- недостаточный объем знаний по всем разделам программы вступительного испытания;
- неверное использование научной терминологии, нарушения стилистического и логического изложения ответа на вопросы;
- неумение решать типовые профессиональные задачи;
- неполное усвоение основной литературы, рекомендованной программой вступительного испытания;
- недостаточное умение ориентироваться в основных теориях, концепциях и направлениях в сфере профессиональной деятельности.

3 (три) балла:

- фрагментарные знания в рамках программы вступительного испытания;
- неумение ориентироваться в основных теориях, концепциях и направлениях в сфере профессиональной деятельности.

2 (два) балла:

- неумение использовать научную терминологию, наличие в ответе грубых стилистических и логических ошибок.

1 (один) балл:

- отсутствие знаний и компетенций в рамках программы вступительного испытания;
- отказ от ответа;
- неявка на вступительное испытание без уважительной причины.